

Okulöncesi Eğitimde Çocuğu Olan Kadınların “Kadın” İmgelerinin Sanat Terapi ve Yaratıcı Drama Teknikleri ile İncelenmesi¹

Investigation of the Images of “Woman” of Women Who Have Children in Preschool Education with Art Therapy and Drama Techniques

Fatma Önalın Akfırat, Yrd.Doç.Dr. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
fatmaakfırat@gmail.com

ÖZ.Yaşamın var olmasından bu yana kadın kendini var etme mücadelesi vermektedir. Kadın toplumsal yaşamda “ben” olarak nesne olmaktan çıkıp özne olmaya çalışmakta, kişiliğini değiştirmeye, geliştirmeye çalışırken yeniden nesneleşmektedir. Kadını yeniden nesneleştirilen toplum tarafından üretilen “kadın” imgeleridir. Kadınların kendileri ve yarattıkları imgelerin belirlenmesi, kadınların içinde buldukları durumlara yönelik farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Araştırmanın çıkış noktası “Kadınların Kadın İmgeleri” konulu yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı atölyeye katılan kadınların kadına bakış açılarını imgeler aracılığıyla belirlemek ve farkındalık yaratmaktır. 7’si çalışan, 6’sı ev hanımı olmak üzere toplam 13 kadın araştırmanın katılımcılarını oluşturmaktadır. Katılımcılarla 10 saatlik planlanan yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı atölyeler gerçekleştirilmiştir. Kadınların “kadın” imgelerinin gözlem, görüşme ve sürece dayalı günlük yoluyla derinlemesine belirlenmesi ve çıkan ürünler üzerinde değerlendirmeler yapılması amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma süresince gözlem, görüşme ve ürüne dayalı verilerden, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiş veriler araştırmanın bulgularını oluşturmaktadır. Bu çalışmada 13 kadının nitel verileri üzerinde yapılan betimsel analiz ve içerik analizi sonuçları yer almaktadır. Analizler sonunda 13 kadının kadın imgelerinin toplumsal cinsiyet rollerine uyduğu, kadınların var olan durumlarını değiştirmek için eşlerin ve devletin destek olmasını beklediği, kadınların kendi içlerinde de ayrıştığı ve birleşmeleri gerektiği, kadınların her koşulda ezildikleri ancak kendilerini çok güçlü hissettikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kadınların “Kadın” İmgesi, yaratıcı drama, sanat terapi

ABSTRACT. Since the existence of life, women have been struggling for being themselves into being. By interacting with the social life, women try to improve and transform their personality in order to become a subject. However, as a result of the images of women that are produced and imposed by the society, she ends up with being an object once again. In order to overcome the problem of objectification of woman, identification of the images and evoking awareness towards the social environment that imposes on those images are necessary. The first objective of this study is to identify images that have a strong impact on women’s perception of themselves. The second objective is to increase awareness towards these images. To do these, a creative drama and art therapy workshop was carried out with 13 women and data has collected through diaries, observation of and semi structured interviews with these women. Qualitative research methods were conducted in order to identify and assess deeply the images that are shaping women’s perception of themselves. The study finds that (i) women’s perceptions of themselves are in accordant with gender roles of the society, (ii) that the women think the support of their spouses as well as the state are necessary in order to make changes in their lives, (iii) that they think they are divided, but instead they should get united, (iv) that even though they think they are subjected to exploitation in many circumstances, they feel quite strong.

Keywords: Woman, `The Women`s `Woman` images`, creative drama, art therapy.

SUMMARY

Purpose and Significance: Since the existence of life, women have been struggling to bring themselves into being. Women try to stop being an object and become a subject as “I” in the social life, but are objectified again while trying to change and improve their personality. As a result of the images of women that are produced and imposed by the society, women end up with being an

¹ Bu çalışmaya katılan 3 kadına (A, B, C katılımcıları) ilişkin bulgular, “Kadın Olmak” temalı 23. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Kongresinde “Kadınların ‘Kadın’ İmgeleri” başlığıyla bildiri olarak sunulmuştur.

object once again.. In order to overcome this, identification of the images and evoking awareness towards the social environment that imposes on those images are necessary. The purpose of this study is to reveal the perspectives of the women who participated in the workshop, with the subject of "Women's Images of 'Woman'", where creative drama and art therapy techniques were used to determine women's perceptive of themselves through images and create awareness towards those images. In the study, the answers to the following questions were looked for: How do women define "Woman"? Which metaphor do women use to describe "Woman"? What do women's images of "Woman" describe? What do women think about "The place of women in the society"? Have women gained awareness in the "Women's Images of 'Woman'" workshop?

Methodology: Qualitative research method was chosen in order to assess the women's images of "Woman" in depth through observations, interviews and diaries based on the process. The study group of the research consisted of mothers of students attending a preschool education institution in the province of Ankara. Since social status, the level of participation, interactions between mother and children as well as children and family, and women's expectations of future are believed to have an impact on the images of women, women with children in preschool period were chosen in particular. A total of 13 women, 7 of whom were employees and 6 of whom were housewives, constituted the participants of the research. A series of workshops, which take 10 hours in total, were organized and carried out with the participants. Data was obtained through participant observation, interviews, information form, catathymic image experience, which is an art therapy technique. In addition, the costumes designed by the participants, diaries they kept during the workshops and the letters they wrote in the final workshop also constituted the data of this study analysis was used to analysis of other part of the data. Interviews were analyzed through content analysis while descriptive analysis was carried out for the rest of the data.

Results: Evaluation of the Information Form: How do you define "Woman"? What do you think "Woman" is? (You can answer by writing or drawing) The participants described woman in accordance with gender roles defined by the society both at the beginning as well as at the end of the workshop. The positive contribution of the workshop is prominently seen in the participants of A and D, and it is found that most of the participants are more hopeful at the end of the study. **If you were to liken "Woman" to an object, an animal, a legendary character, a historical identity or a living creature, what would you liken her to? Please explain the reason of the metaphor.** It is found that the women also used metaphors in accordance with the roles imposed on women by the society. The woman, mother who gives birth, brings up and protects and these features make her strong. **Can you describe the first image that comes to your mind right now when you speak of "Woman"?** All of the women produced images that emphasize women's fertility and productivity symbolizing the strength of woman. It was determined that their awareness of woman increased in the answers given on the last day compared to the first day in terms of these three questions. In general, it is found that the women also want to be accepted as an individual and exist in the society apart from their femininity being recognized.

Evaluation of the Images Illustrated with Catathymic Image Experience: Catathymic image experience was performed on the first and last days of the workshop. In general, the findings show that the women feel like they are oppressed, are not appreciated and also lack happiness while trying to precisely fulfill the roles imposed on them by the society. On the other hand, they want to do something solely for their own development apart from these roles and also to be accepted in the social life. The images illustrated on the last day reveal that the women also want to see themselves as independent individuals and do something for themselves apart from their families.

Evaluation of the Women Costumes Designed by the Participants: The participants were given materials and asked to design a costume for women. Although the type of the costume was not specified, all of the participants designed dresses. When the designed costumes are examined, it is seen that the women designed fashionable, ornamented and sparkly models highlighting feminine features that the media and the society deemed suitable for women. And this shows that although women know the means of consumption contributing to the maintenance of the

circumstances they complain about, they could not achieve awareness towards them. They want to be beautiful, attractive and happy.

Evaluation of the Diaries: When the statements taken from the diaries are examined, it is found that the level of awareness of participants towards women increased. They understood that they were not alone when they saw other women, however they still wanted to be free by fulfilling the expectations of the society come into prominence. The support of the family and the spouse was also considered necessary for the liberation of women.

Evaluation of the Letters Written on the Last Day: The analysis of the letters where the participants wrote their emotions, thoughts and dreams show that these women are not happy with their current circumstances and they want to be valued as a woman and accepted as a human and do something for themselves. The women are aware of their dissatisfaction; however, they still stick to the models and dreams provided by the society in order to get rid of this.

Evaluation of the Interview Results: The themes identified as a result of the analysis of the interview records are as follows: **1- Women's definitions of the image of woman,** A woman is generally considered in accordance with her fertility and maternal characteristics. That is to say; the traits attributed to women for tens of thousands years are emphasized by the society with images. **2- Physical and mental characteristics of women,** Women like to be social while maintaining their roles, they try to improve themselves by reading apart from their femininity roles and feel themselves strong despite any circumstances. **3- Problems that women are experiencing and activities they do to overcome them,** In this category, the women state that both employed and unemployed women maintain the same roles, they are oppressed and pushed aside, they are prone to influences of the media and also they work at home as well. It is clearly seen that the women want to be given value with what they do. **4- Roles and responsibilities of women in the family,** In this category, the social gender roles attributed to women are highlighted and it is seen that women do not have roles apart from home and children. **5- Self-confidence of the women,** In this category, the women feel themselves strong despite the circumstances and challenges they experience. The emphasis that if a woman knows what she wants, she can do anything that she thinks is important. It is also emphasized that there is an improvement in their self-expression and confidence. **6- Participation of women in social life and their cooperation with each other,** on the one hand, the participants emphasized that existence of women in social life is inevitable; on the other hand, they also stated that women dissociate themselves from each other. The participants point out that women need to act collectively, their place in the society depends on themselves and their spouses as well as the support of spouses and the government is also necessary. **7- Women's expectations and solutions they offered for women to have a better life,** The participants state that women should be educated to live in better circumstances, girls' education should be encouraged, projects should be done, the media should present better female models, spouses should change and support their wives, women should have economic and social security even though they do not work and they should be able to have a profession in all fields.

Discussion and Conclusion:

In this study, women's views on the images of woman and their definitions of woman often show similarity and are compatible with the social gender roles. The metaphors describing the woman are also compatible with the fertility of woman and her roles in domestic life. The women identify their place in social life with themselves and their spouses. The women think that both employed and unemployed women are oppressed and are of secondary importance. While all the women state that women's solidarity is necessary, they emphasize that women dissociate and do not support each other. It is stated that trainings should be build up for the development and self-confidence acquisition of women, the government and spouses should support women and women should believe in themselves. The workshop carried out with creative drama and art therapy techniques have increased the women's awareness of themselves. When we evaluate the workshop process and findings in general; women need more experimental training . The images

which are imposed by the media and the culture, providing the maintenance of the social gender roles, can be transformed in these trainings. Additionally, the number of women with critical thinking skills can be increased and therefore women can be brought into being more in the society. According to the general census of 2013 (male population: 38.473.360, female population: 38.194.504), 67.3 % of women in Turkey are in 15-64 age range, constitute a half of our population, whereas they still try to establish themselves at home as well as in the social life. However, improvement of women should be ensured through education and acculturation and they should be allowed to work together with men to improve the society, which should be the mission of women, men and the government all together.

GİRİŞ

Latince kökenli imge sözcüğünün İngilizcesi “image”dir ve Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (2013);(i)Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya.(ii)Genel görünüş, izlenim, imaj.(iii)Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilinçte yansıyan benzeri, hayal, imaj. (iv)Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj şeklinde tanımlanmaktadır.

İmge dış dünyadan edinilen algıların ve yaşantıların içe alınması veya atılması sonucunda dış dünya ile iç dünya arasında bağlar kurularak zihinde canlandırılan biçimlerdir. Bu biçimleri somut olarak görmek istediğimizde resimsel veya sözel olarak niteleyebileceğimiz ürünler karşımıza çıkar. İnsanlar var olduklarından bu yana imgeler yapmışlar, üretmişler ve günümüzde üretilen imgelerin tüketici olarak esiri olmuşlardır. Günümüz ekonomisi imgeler yarışı ve tüketimine dönüşmüştür.

Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Düşündüklerimiz ya da inandıklarımız nesnelere görüşümüzü etkiler. Yalnızca baktığımız şeyleri görürüz. Bakmak bir seçme edimidir. Bu edimin sonucu olarak gördüğümüz nesne -her zaman elimizle dokunabileceğimiz bir nesne anlamında olmasa da- ulaşabileceğimiz bir alana getirilmiş olur. İnsanın bir şeye dokunması demek, kendisi ve o şey arasında bir ilişki kurması demektir. Bir şeyi gördükten hemen sonra, aynı zamanda kendimizin görülebileceğini de fark ederiz. Karşımızdakinin gözleri bizimkilerle birleşerek görünenler dünyasının bir parçası olduğumuza bütünüyle inandırır bizi. Her imgede bir görme biçimi yatsa da bir imgeyi algılayışımız ya da değerlendirişimiz aynı zamanda görme biçimimize de bağlıdır (Berger, 2012, s.7-10).

İmgelerin temelini “görmek ve bakmak” eylemlerinde aramak gerekir. Görmeyi ve bakmayı belirleyen ise algılarımızdır ve algılarımızı belirleyen şeyler yaşanan çevre, toplumsal ilişkiler ve yansıması olarak hayata nasıl hangi pencereden baktığımızla ilişkilidir.

İnsan yaşamındaki her yaşantı, anlar ve anılar kişinin belleğinde kaydolmakta, ardından bellekte biriken imgelere dönüşmektedir. Bunların dışavurumları da bu imgelerin somutlaşmış halleri olmaktadır. İmge, bir sanat nesnesinde ortaya konduğunda aynı zamanda bir biçime sahip olmuş demektir. Kişinin yaşantıları ve biriktirdikleriyle bağlantılı olarak, zamanla değişik şekillerde sanat nesnesinde kendini vadedebilen imgede biçim, zamanla değişen bir unsur olarak varlığını sürdürmüştür. Bu noktada nesnel gerçekliğin yerini öznel gerçekliğe bırakması söz konusu olmuştur. Kişinin yaratma sürecinde yaptığı şeyler, kullandığı bütün ifade yöntemleri, mimikler ve jestler de dâhil olmak üzere dışa vurduğu masalına ait anekdotlardır ve iç hikâyenin dış hikâyeye dönüşmesinde rol oynarlar. Kendini keşfetme, kendini ortaya koyma, kendini kabul etme ve özellikle kendini gerçekleştirme gibi kavramlar üzerine yoğunlaşan kişi, yalnızca resim, heykel, şiir üretme değil, aynı zamanda ve asıl olarak kendini de üretme sürecindedir. Buna göre kişi, aynı anda yaratının hem kişisi, hem ürünü, hem sürecidir (Sağlık, 2010).

Kız ve erkek çocuğu daha dünyaya gelmeden önce cinsiyetlerine biçilen rollere göre yetiştirilmeye başlarlar. Çocuklar cinsiyet farklılıklarını ve rollerini toplumsal yaşam içerisinde ve model alarak öğrenirler. Aynı cinsiyetteki ebeveynleri, akrabaları, kardeşleri ve çevrelerindeki örneklerden kız ve erkeğin nasıl davranması, konuşması, oynaması gerektiğini öğrenirler. Soyut düşünmenin başlaması ve kimliğin gelişmesiyle birlikte bilişsel olarak toplumsal cinsiyet rollerini

özümsemeye ve davranışlarında daha belirgin olarak göstermeye başlarlar. Aileden başlayan cinsiyet rollerini öğrenme sosyal yaşamla birlikte toplumsal cinsiyet rolleri olarak yaşanmaya başlar. Cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili kuram ve araştırmalar göstermektedir ki, çocuklar, toplum tarafından kız ya da erkek olarak etiketlenmelerinin ardından cinsiyetin kültürel anlamlarını öğrenmeye ve kazanmaya başlarlar (Bussey ve Bandura, 1999; Gümüşlüoğlu, 2004; Zeyneloğlu, 2008; Dökmen, 2009; Sezer, 2014; Yeşil, 2014; Erzeybek, 2015).

Türk Dil Kurumu kadını "Erişkin dişi insan, hatun, hatun kişi, zen, erkek veya adam karşıtı ve analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan" olarak tanımlarken; erkeği "Yetişkin adam, bay, er kişi, kadın karşıtı, sözüne güvenilir, mert olarak tanımlamakta ve aynı zamanda sözlükte açıklaması olmasa da toplumsal cinsiyet rollerini de tanımlamış olmaktadır. Küçük kız, genç kız, bekâr kadın, evli kadın, boşanmış kadın hepsinin toplumsal yaşamda toplum tarafından oluşturulan ve yerleşmiş imgeleri vardır, iffetli kadın, güzel kadın, çirkin kadın, hafif kadın, doğurgan kadın, hanımefendi kadın vb.

Cinsiyet kavramı genel olarak bir bireyin biyolojik, fizyolojik ve genetik niteliklerini açıklamada kullanılmaktadır. Bu bağlamda bireyler arası yapılan ayırım; kadın ve erkek olarak tanımlanır. "Toplumsal cinsiyet" ise kadının ve erkeğin toplumsal rolünden bahsederek kadını "dişil" erkeği ise "eril" kavramları ile tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyet (gender) ise kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade etmektedir, biyolojik farklılıklardan kaynaklanmaz ve toplumun kadın ve erkek olarak bireyleri nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve onlardan ne tarz davranış beklentisi içinde olduğu ile ilişkili bir kavramdır (Dumanlı, 2011, s.133).

Toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir (Seyitoğlu, Güneş ve Baran, 2016, s.102). Kadınlığın ve erkekliğin gerektirdiği şekilde davranmayı ifade eden toplumsal cinsiyet rolleri, bireylere farklı şekilde davranışları kazandırır. Bir anne olarak kadının rolü çocuk bakmak iken, bir baba olarak erkeğin rolü para kazanmak ve ailenin geçimini sağlamaktır (Erdal, 2012). Lopata (1987) kadınların sahip olduğu toplumsal rolleri üç farklı şekilde ifade ederken, ilk rol olan annelik ile kadınların çocuk doğurma, büyütme, çocuğun yetiştirilmesi ve eğitimi gibi sorumlulukları üstlendiğini ifade etmiştir. Annelik rolü yanında eş olma rolü bulunan kadın, bu rolü ile eşine karşı sorumluluk almaktadır. Kadınların evli olduklarında çocuk ve eş sorumluluğu bulunurken evli olmasalar dahi eve karşı sorumlulukları vardır. Ev yaşamına karşı sorumlulukları, evli olsunlar ya da olmasınlar kendilerinden beklenen eylemleri (temizlik, bakım ve düzen sağlama) içermektedir (Lopata 1987'den akt. Uşen ve Delen, 2011). Toplumun kazandırdığı bu roller ev kadını olsun, iş yaşamında olsun veya akademik yaşamda olsun kadınlar tarafından sürdürülmektedir (Günaydın, 2011; Bozkurt 2012; Kayhan ve Şengül, 2012).

Kadınların ötekileştirilmesinde ataerkil ve kapitalist tüketim toplumunun etkisiyle üretilen imgeler önemli rol oynarken, üretilen imgelerin kadınların kendileri tarafından da üretilip tüketildiği görülmektedir. Kadın hem kendine biçilen rollerle savaşırken aynı zamanda bu savaşta kendini yoksullaştıran imgelere de tüketici olması nedeniyle yenik düşmektedir.

Kadın olarak doğmak, erkeklerin mülkiyetinde olan özel, çevrelenmiş bir yerde doğmak demektir. Bu sınırlı ve koşullandırılmış bölge içerisinde yaşama ustalıkları kadınların toplumsal kişiliklerini geliştirir ancak bu durum kadının öz varlığının ikiye bölünmesi ile sonuçlanır. Kadın hiç durmadan kendisini seyretmek zorundadır. Hemen her zaman kendi imgesiyle birlikte dolaşır. Böylece kadın içinde 'gözleyen' ve 'gözlenen' kişilikleri kadın olarak onun kimliğini oluşturan ama birbirinden ayrı iki öge olarak görmeye başlar... Bunu şöyle yalınlaştırabiliriz: Erkekler davrandıkları gibi; kadınlarsa göründükleri gibidirler. Erkekler kadınları seyrederek; kadınlarsa seyredilişlerini seyrederek. Böylece kadın kendini seyirlik bir nesneye dönüştürmüş olur (Berger, 2012, s.46, 47). Kadının nesneleşmiş imgesi tüm toplumlarda medya tarafından kullanılmakta ve sürdürülmektedir (Mora, 2005; Colin, 2010; Yüksel, 2010; Papatya ve Karaca, 2011; Duman, Yılmazel ve Başçı, 2014; Uğurlu, 2015).

İmge çok kısa zamanda yaratılan bir olgu değildir, toplumların kültürüne, belleğine yerleşmiş bin yılların "kadın" imgelerini değiştirmek oldukça zordur çünkü imgeleri yaratan toplumların siyasal ve ekonomik ilişkileridir. Kadınların bu bağlamda kendilerini tanımları için

öncelikle kendi bilinçlerinde olan “kadın” imgelerini bulmaları, sorgulamaları ve değiştirmeleri gerekmektedir.

Yaşamın var olmasından bu yana kadın kendini var etme mücadelesi vermektedir. Kadın toplumsal yaşamda ve “ben” olarak nesne olmaktan çıkıp özne olmaya çalışmakta, kişiliğini değiştirmeye, geliştirmeye çalışırken yeniden nesneleşmektedir. Kadını yeniden nesneleştiren toplum tarafından üretilen “kadın” imgeleridir ve bu imgeler erkekler ve kadınlar tarafından üretilmekte daha doğrusu yaratılan imgelere kadınlar tabi olmaktadır.

Düşüncelerimiz, değerlerimiz ve inançlarımız görmemizi etkilemekte ve imgelerimize yansımaktadır. Eski çağlardan bu yana süre gelen kadına bakış açıları değişik dönemlerde daha iyi bir durum gösterse bile “kadın” imgesi hala bir nesne bir meta olarak sunulmakta, değişik rolleri olan kadınlar bu imgelerle ve bu imgelere inanarak yaşamaktadır. Kültürle oluşturulan toplumsal cinsiyet her alanda olduğu gibi kadınların tasarımlarını imgelerini de belirlemektedir. Toplumun değişmesi için öncelikle kadınların değişmesi, hayatı, kendini ve varoluşunu sorgulaması ve daha adil bir dünya için imgelerini değiştirmeyi kendi eline alması gerekmektedir.

En önemlisi kadın imgelerinin dönüşmesi, daha olumlu, daha etken hale gelmesi değil; kadınların nesne olma bilincinden özne olma bilincine geçmiş olmalarıdır. Gerçekten de kendi kendilerinin yaratılmasına yönelmişlerdir ve bu tema hemen hemen hiçbir zaman bir kurtuluşa indirgenmez. Erişmek istedikleri amaçlara belli bir anlam verirler (Touraine, 2007, s.63). Kadınların imgeleri ve kadın imgeleri kadınlar hakkında bilgi vermekle kalmaz aynı zamanda toplumsal yaşamın ve toplumsal ilişkilerin nasıl gelişeceğinde de önemli bir rol oynar. Kadının nesneden özne konumuna geçişinde imgelerin bilinçli kullanılması, kadınlara ve topluma yeni bir görme biçimi öğretmemiz, cinsler ayrımı ile değil farklılıkların kabulüyle mümkün olacaktır.

Duyu, duyular aracılığıyla dış dünyadan alınan uyarılar beyinde sözel veya görsel imgeler olarak depolanır, bu süreçte duygularda devreye girer. İmgeler birikimi beynimizde depolanıp zaman zaman ortaya çıkıyorsa algılarımızın seçici olmasındandır, yani her uyarıyı seçip imge olarak depolamıyoruz, bu koşullanmışlıklarımızla da belirlenebiliyor. Depolanan her bir imge yeniden canlandırılabilir ve yaşandığı an gibi anımsanabilir. Yani bilinçli olarak bunu yapabiliriz veya farkına varmadan da ortaya çıkabilir. Bellekte yer alanlar çağrışımlarla yeniden canlanabilirler (San, 1981). Kadın ve erkek bireyler yetiştirilme süreçlerinde, dış çevreden depoladıkları imgeleri imgeleme ile tekrar canlandırabilirler veya imgelerini değiştirebilirler. Ancak imgeleri sadece görsel algı tarafından belirlenmez. Aynı zamanda imgeler bilgiler, duygular, sembol ve simgelerle yani kültürü oluşturan unsurlarla çevrilidir. Dolayısıyla her kadın ve her erkek kendi “kadın” imgelerine sahiptir. Bu noktadan baktığımızda imgeler egemenliği dünyasında imgeleri değiştirmek için de uzunca bir mücadele ve yeniden kültürlenme gerekmektedir. Bakacak’ın (2009) belirttiği gibi yerleşik imajların değişimi uzun zaman alan bir konudur.

Cinsler arasındaki ayrımın derinleşmesinde ve sürdürülmesinde dayatılan imgelerin önemli bir payı vardır. Dünyanın olduğu kadar ülkemizin de gelişmesinde kadınların toplumda var olmaları kaçınılmazdır. Toplumumuzda giderek iç mekânlara geriletken, ikinci plana itilen kadınların kendileri ve yarattıkları imgeleri konusunda var olanı ortaya koymak amacıyla (bu anlamda, kadınların kadın imgeleri konusunda benzer araştırma bulunmamaktadır) gerçekleştirilen bu çalışmada kadınların içinde buldukları durumlar konusunda farkındalık yaratmak amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı, “Kadınların ‘Kadın’ İmgeleri” konulu yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı atölyeye katılan kadınların, kadına bakışlarını imgeler aracılığıyla ortaya çıkarmak ve farkındalık yaratmaktır. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:(i) Kadınlar “Kadın”ı nasıl tanımlamaktadır?, (ii) Kadınlar “Kadın”ı hangi metaforla anlatmaktadır?, (iii) Kadınların “Kadın” imgeleri neyi anlatmaktadır?, (iv)Kadınlar “Kadınların toplumdaki yeri” konusunda ne düşünüyorlar?, (v)Kadınlar “Kadınların “Kadın” İmgeleri” konulu atölyede farkındalık kazanmış mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Kadınların “Kadın” imgelerinin ortaya çıkarılmasını ve bu imgeler üzerinde çalışılmasını amaçlayan yaratıcı drama ve sanat terapi teknikleri kullanılarak, kadın imgeleri üzerinde çalışılmıştır. Bu anlamda nitel bir araştırmadır. Kadınların “kadın” imgelerinin süreç içerisinde gözlem, görüşme ve sürece dayalı günlük yoluyla derinlemesine belirlenmesi ve çıkan ürünler üzerinde değerlendirmeler yapılması amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma süresince gözlem, görüşme ve ürüne dayalı verilerden, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiş veriler araştırmanın bulgularını oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme 3 kadınla gerçekleştirilmiş ve veriler tüme varım analizi yoluyla analiz edilmiştir.

Ortam- Drama Atölyesi

Araştırma Ankara İli Eryaman İlçesindeki bir anaokuluna devam eden öğrencilerin velileri ile gerçekleştirilmiştir. Bu okul sosyoekonomik düzeyleri orta ve yüksek olan ailelerden gelen, okul öncesi dönemdeki öğrencilere eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi bir eğitim kurumudur. Atölye, duvarları sarı renkli boyalı yer döşemeleri olan, okul öncesi eğitim kurumunun zemin katında, serbest etkinlik zamanında oyun odası olarak kullanılan, geniş, ışık ve ısı yönünden yeterli geniş bir sınıfta gerçekleştirilmiştir. Drama ve sanat etkinliklerine uygun olan bu sınıf materyal odasına yakın olup, katılımcılar ve araştırmacının çalışmalarına yönelik gereksinimlerini karşılayabilecek niteliktedir.

Görüşmelerin Gerçekleştirildiği Ortam

Araştırmacı ve görüşülen kadınlar, sırasıyla bireysel görüşmüşlerdir. Oda sessiz, sakin ikinci katta, müdür yardımcısının odası olarak işlev gören bir odadır. Görüşmelerde ses kayıt cihazı ve kâğıt kalem kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilindeki bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden öğrencilerin anneleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan kadınların, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzeyleri ile sosyo-demografik değişkenleri farklılık göstermektedir. Katılımcıların belirlenmesinde kadının toplumsal statüsü, sosyal katılımı, anne-çocuk, aile çocuk etkileşimi ile kadının aile yaşamına yönelik gelecekte beklenen kadının imgeleri üzerinde etkili olabileceği düşünüldüğünden; özellikle okul öncesi dönemde çocuğu olan kadınlar tercih edilmiştir.

Araştırmada atölye ilanı sonucu başvuran 7 çalışan ve 6 ev kadını olan, gönüllü 13 kadınla (Kadınlar, A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M harfleriyle tanımlanmıştır) çalışılmıştır. Kadınların yaşları 26-47 arasında değişmektedir. Kadınların 2’si bekar, 1’i boşanmış, 10’u evlidir. Evli olanlardan 2’si hariç diğerlerinin çocukları vardır. Aylık aile geliri 2.800-6.000 TL arasında ve sosyo-ekonomik durumlarını orta düzey olarak belirtmişlerdir. Kadınlardan 3’ü yüksek lisans, 1’i ilköğretim mezunu 9’u lisans mezunudur. Katılımcıların 7 tanesi daha önce kısa süreli drama çalışmalarına katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çalıştıkları ve yaşadıkları semt orta-üst sosyo-ekonomik düzeydedir.

Veri Toplama Araçları

Gözlem (katılımcı gözlemci) verileri, başta doldurtulan bilgi formu, bilgi formunun son üç sorusu atölye sonunda da doldurtulmuştur. Sanat terapi tekniklerinden katatimik görüntü yaşantısı (Leuner, 1992) çalışmasında katılımcıların ürettikleri “kadın” imgeleri, tasarladıkları kadın giysileri, katılımcıların süreç boyunca tuttıkları günlükler, son gün yazılan mektuplar veri elde etmek için kullanılmıştır.

Ayrıca 3 kadınla (A-İlkokul mezunu, ev kadını, B-Öğretmen, C üniversite mezunu ev kadını- olarak adlandırılmıştır) veri elde etmek için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi katılımcıların perspektifini anlamaya, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarmaya olanak veren bir yöntemdir. Görüşme formu yaklaşımı araştırmaya katılan farklı bireylerden aynı tür bilgilerin alınması amacı ile hazırlanır. Araştırmacı, önceden hazırladığı konu ya da alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanan hem de görüşme esnasında ortaya çıkan konuları daha da derinleştirmek için ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.93-96). 3

katılımcı ile aşağıdaki sorular sorularak 15-20 dakika görüşme yapılmıştır. (i) Kadın sözcüğü size ne anımsatıyor?, (ii) Kadınların toplumsal yaşamdaki yerini belirleyen etmenler nelerdir? Bunları nasıl tanımlarsınız?, (iii) Kadını bir imge olarak hayal ettiğinizde, bu imgeyi nasıl tanımlarsınız?, (iv) Kadınların arzu ettikleri şekilde toplumsal ve sosyal yaşama katılımı için yapılması gerekenler nelerdir? Düşünceleriniz ve önerileriniz nelerdir?, (v) Kadınların Kadın İmgeleri konulu atölyeye katılmadan önce beklentileriniz nelerdi? Atölye bu beklentilerinizi ne düzeyde karşıladı?, (vi) Kadın imgeleri konulu atölyeye ilişkin neler düşünüyorsunuz? Kadın imgeleri konulu bir atölyede başka ne tür etkinlikler yapılabilir?

Verilerin Toplanması

10 saatlik yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı atölyenin konu başlıkları: Tanışma, uyum, güven, iletişim; İletişim, imge ve imgeleme çalışmaları; İmge, kadın imgeleri; Kadın imgeleri, değerlendirme konularından oluşmaktadır.

Atölyenin ilk günü ve son günü sanat terapi tekniklerinden H. Leuner'in katatimik görüntü tekniği (Eracar, 2013, s.82, Babaoğlu, 2002, s.41-45, ERIC-Annarella, 1999, Leuner, 1992) kullanılarak kadın imgeleri oluşturmaları istenmiş ve daha sonra resim olarak alınmıştır. Bu teknik özetle katılımcıların bedenlen ve ruhen rahatladıktan sonra söylenen konu üzerinde düşünerek bir görüntü imgenin gözlerinin önüne gelmesini beklemeleridir. Bu çalışmada imgenin sulu boya ile resme dökülmesi istenmiştir. Atölyede katılımcılara çeşitli malzemeler ve artık malzemeler verilerek kadın giysileri tasarımları istenerek ürün olarak alınmıştır. Atölye boyunca yazılı kayıt alınarak katılımcı gözlem ile birleştirilmiştir. 3 katılımcı ile 5 soru sorularak 15-20 şer dakika görüşme yapılmıştır. Katılımcılara ilk gün küçük defterler verilerek süreçte yaşadıkları duygu ve düşünceleri ve yaşamlarına yansımaları yazmaları için günlük tutturulmuştur. Son gün atölyede yaşadıklarına ilişkin başka birine veya kendilerine bir mektup yazdırılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Veri analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Görüşme süreci içerik analizi ile değerlendirilmiş diğer ürünlerde betimsel analiz kullanılmıştır. Bu bölümde görüşme verilerinin analizine ayrıntılı olarak değinilmiştir. Araştırmada, verilerin yazıya dökümü ve dökümlerin doğruluğu, indekslerin hazırlanarak ayrıca güvenilirlik çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda, görüşme yöntemleri kullanılarak elde edilen verilerin güvenilirliğinin sağlanabilmesi için alandan birbirinden bağımsız çalışmacılar gerekmektedir. Bu kişiler birbirinden bağımsız olarak, veri dökümleri dinler ve bu verileri okurlar. Bu gerekçeye dayalı olarak, verilerin analizine geçmeden önce güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışma, gönüllü kişilerin görüşme kasetlerini dinlemesi, dökümlerin okunması, betimsel indeks, görüşmeci yorumu ve genel yorum bölümlerini doldurmaları ile gerçekleşmiştir. Araştırmacı ve diğer uzmanlar bir araya gelmiş, yaptıkları çalışmaları karşılaştırmışlardır. Betimsel indekslerin tutarlılığına bakılmıştır. Daha sonra verilere sayfa numaraları verilerek, verilerin kodlanması, kodlanan verilerin çoğaltılması ve kesilmesi, kodlanan verilerin çoğaltılması ve dosyalanması, temaların oluşturulması işlemleri ile sistematik bir şekilde getirilmiştir (Bilgin, 2006, Yıldırım ve Şimşek, 2008).

BULGULAR

Bilgi Formunun Değerlendirilmesi

Atölyenin ilk günü katılımcılara sosyo-ekonomik bilgilerle birlikte 3 soru sorulmuştur, bu sorular atölye sonunda da sorularak değerlendirilmiştir. Bu bölümde bu sorular üzerinde durulmaktadır.

“Kadın”ı nasıl tanımlarsınız? Sizce “Kadın” nedir? (yanıtınız yazılı olarak veya çizimle olabilir)

A katılımcısı kadını sürekli çalışan bir köle olarak tanımlarken sonunda çalışan, üreten, güzel bir varlık olarak tanımlamıştır. B katılımcısı kadını başta ve sonda hayatın devamı için en önemli form, biçimlendirici olarak tanımlamıştır. C katılımcısı evrende her şeye anlam katan,

üreten, tamamlayan varlık olarak sonda ise fırsat verildiğinde kendisini her konuda ifade edebilen yeryüzünün vazgeçilmez parçası olarak tanımlamıştır. D katılımcısı sırtına bir yığın sorumluluk, rol, değer yükleyip iki büklüm olan, kabullenip dimdik duran yaşam kaynağı olarak tanımlarken, sonda tüm renkleri kapsayan, erkeklerle eşit olmak için mücadele vermek zorunda bırakılan bir roman olarak tanımlamıştır. E katılımcısı her şeyin en iyisine güzeline layık, üreten, yapıcı, yaratıcı bir varlık olarak tanımlarken, sonda hedefleri olan sevgi dolu, sevgi ve emeğini kimseden esirgemeyen, üreten, yaşamın bir üyesi olarak tanımlamıştır. F katılımcısı hayata güzel detaylar katabilen, düşünce duygu mantık özelliklerini dengeleyebilen-bazen dengeleyemeyen- yaşama renk katan varlık olarak tanımlarken, sonda farklı notalardan oluşan güzel bir şarkı olarak tanımlamıştır. G katılımcısı kadını tanımlamak zor derken sonda temel taş olan bir varlık olarak belirtmiştir. H katılımcısı aile ve çocuklarıyla toplumun bir parçası, duyarlılığı duygusallığı ile farklı olan birey derken sonda erkeğin üstünlüğü kadının mahrumiyeti olan, eşit haklara sahip olması gereken kişi olarak belirtmiştir. I katılımcısı fedakâr, çok yönlü olarak tanımlarken sonda anne, kayınvalide, kız çocuğu anlaşılması aslında kolay bir varlık olarak tanımlamıştır. J katılımcısı hayatın varoluşun kaynağı derken sonda hayatın rengi kadın olmadan her şey basit ve sıradan olur şeklinde tanımlamıştır. K katılımcısı yoktan var edebilen tek varlık derken sonda güç kaynağı güneş gibi dünyayı var eden, ısıtan varlık olarak tanımlamıştır. L katılımcısı resimle çiçek olarak belirtirken sonda her şeye rağmen özgür ve güçlü bir varlık olarak tanımlamıştır. M katılımcısı herkese ve her şeye yetişmeye çalışan bir robot derken, sonda hayata ait olan sevgi ve şefkat abidesi, anlayışlı herkesin ulaşabileceği ve beklentilerini karşılayan bir varlık olarak tanımlamıştır.

Kadınlar atölyenin başında ve sonunda kadını toplumsal cinsiyet rollerine uygun betimlemişlerdir. Kadınlar açısından atölyenin geliştirici katkısı A ve D katılımcısında belirgin olarak görülmektedir.13 kadının baştaki tanımları salt geleneksel kadın rollerini vurgularken sondaki tanımlarından kendilerini daha değerli gördükleri, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması gerektiği ve toplumda var olmasına daha çok vurgu yaptıkları ve verilen eğitimin farkındalıklarını umut etme yönünde artırdığı söylenebilir.

“Kadın”ı bir nesne, bir hayvan, bir masal kahramanı, bir tarihsel kimlik ya da bir canlıya benzetmeniz istenirse neye benzetirdiniz? Benzetim nedeninizi açıklayınız?

A katılımcısı başta çok çalıştığı için karıncaya, sonda her şeyi muhafaza ettiği için buzdolabına benzetmiştir. B katılımcısı kadını ağaca benzetmiştir. Kökleri bağlılık, gövdesi varlık, dalları güven, tohumları ise çocuklar olurdu şeklinde. C katılımcısı başta imkan verildiğinde her şeyin üstesinden gelebilen sihirli varlık olarak Sinderella’ya, sonda ise özgürce uçsun diye beyaz bir güvercine benzetmiştir. D katılımcısı başta özgürlüğü için mücadele edebilen cesur adında bir animasyon karakterine, sonda ise çevresini aydınlatan Türkan Saylan’a benzetmiştir. E katılımcısı kalp yaşam için çok önemli bunun için kalbe benzetirdim derken sonda Pamuk Prenses benzetmiştir. F katılımcısı başta duygu ve aklın birleşimiyle kendini ifade edebilen farklı pencerelerden bakan ressam olarak düşünürken sonda insanlar onda istediklerini gördüğü için ama anlattığı şey çok başka olduğu için soyut bir resme benzetmiştir. G katılımcısı mis kokulu bir nane, sevgi verilmesi gereken bir çiçek benzetmesi yaparken sona etrafına ışık saçan bir elmasa benzetmiştir. H katılımcısı her duyguyu barındırdığı, yaşadığı ve yansıttığı için gökkuşuğuna sonda ise doğanın kaynağı içinde bir çok canlıyı barındırdığı için okyanusa benzetmiştir. I katılımcısı kendinden çok evdekiler baktığı için Külkedisine, sonda ise çocuğunu her şeyin önüne koyduğu ve kendi hayatını hiçe saydığı için kanguruya benzetmiştir. J katılımcısı toprak ve suya onlar olmadan hayat olmayacağı için, sonda ise sönmüş bir ateşe ama her an yanabilir ve eşinden destek görürse şeklinde benzetmiştir. K katılımcısı kuşlara yuva alması, kökleri olması ve güçlü olması nedeniyle ağaca sonda ise özgür yaşaması ve hür iradesiyle yaşaması için martıya benzetmiştir. L katılımcısı kurtuluş savaşında mermilerin üstüne çocuğunun battaniyesini örten güçlü savaşçı kadına sonda yine cephede savaşan kadına benzetmiştir. M katılımcısı her zaman başkaları için fedakarlık yapan ve kendini adayan bir masal kahramanına, sonda ise ihtiyaçları olan ağlayan gülen bir varlığa benzetmiştir.

Bu soruda da kadınların toplumun kadınlara yüklediği rollere uygun metaforlar kullandıkları görülmektedir. Doğuran, büyüten, koruyan kadın, anne ve bu özellikleriyle güçlü olan varlık.

“Kadın” denilince şu anda aklınıza gelen ilk imgeyi anlatır mısınız?

A katılımcısı başta ezilen, cefakar diye anlatırken sonda “Özgürlük ve su gibi akan bir kadın” olarak belirtmiştir. B katılımcısı başta “Uzun saçlı, yüzü görünmeyen, saçları dalgalı, uzun etek giymiş, zayıf, hoş bir varlık” , sonda ise “Rüzgarı, yüzünün görünmesini ve imgenin gülümsemesini” eklemiştir C katılımcısı başta “Üreten, var eden”, sonda ise “Coşkulu bir çağlayan, çoğalan dinginleşen ve güneş ışıklarıyla parlayan” olarak belirtmiştir. C katılımcısı kadını üreten bir varlık olarak tanımlamaktadır. D katılımcısı terazi diğer tarafı dengelediği için sonda ise muhteşem eserler ortaya koyan gerektiğinde orkestra gerektiğinde sola yapan piyano olarak belirtmiştir. E katılımcısı ilk imgesini sevgi olarak belirtirken son imgesini köprü olarak belirtmiştir. F katılımcısı ilk imgesini sanat son imgesini Aysel Gürel olarak belirtmiştir. G katılımcısı başta melek sonda çiçek olarak belirtmiştir. H katılımcısı başta orman sonda notalar olarak belirtmiştir. I katılımcısı başta güneş sonda çilekeş ama etrafına enerji saçan olarak belirtmiştir. J katılımcısı başta sürekli çalışan üreten su değirmeni sonda ise varoluşun kaynağı toprak olarak belirtmiştir. K katılımcısı sayılan ve sevilen varlık sonda ise dans eden renkler ülkesi olarak belirtmiştir. L katılımcısı başta şiir sonda anne olarak belirtmiştir. M katılımcısı başta melek sonda yine anlayışlı, şefkatli melek olarak belirtmiştir.

Kadınların tümü kadının güçlülüğünü simgeleyen doğurganlığına, üretkenliğine vurgu yapan imgeler üretmişlerdir. Özellikle A, B, C katılımcıları açısından sondaki imgelerinde kendilerini var etme, seslerini duyurma ve fark edilme yönünde değişim gözlenmiştir. Genel olarak örnekleme oluşturan 13 kadın, kadınlıklarının fark edilmesi dışında birey olarak da kabul edilmek ve toplumda var olmak istemektedirler.

Katimik Görüntü Yaşantısı İle Resimlenen İmgelerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde çalışmaya katılan kadınların sulu boya ile resmettikleri imgeler üzerinde durulmaktadır.

A katılımcısı ilk gün kadın imgesini (Resim 1) *“İlk aklıma gelen annem, Kuran okurken çok mutlu olurdu, kendinden geçerdi mest olurdu, tesadüf moru seçtim, Kuran okurken insan teslim olur”* , son imgesini ise (Resim 2) *“Bencilleşmiş bir kadın. Ormanda ben sadece ben varım. Yürüyen, spor yapan, göl, kuş sesleri, fiziksel olarak mekan çok güzel. Herkes benim için bir şeyler yapıyor o mekanda, içinde ben. Ben artık kimse için bir şey yapmıyorum. Herkes benim için koşturuyor.”* şeklinde betimlemiştir.

Resim1

Resim 2

B katılımcısı ilk gün, teknik uygulama sonunda beliren kadın imgesini (Resim 3) şöyle anlatmıştır: *“Kadın deniz kenarında rüzgârın etkisiyle etekleri uçuşuyor. Tek mi bilmiyorum ama beklediği var, umut var mı bilmiyorum ama beklemeye devam ediyor. Deniz ve gemi, gemi kalabalık ama kadın kimseyi tanımıyor, hüzünlü bir bekleyiş var.”* Son gün imgesi (Resim 4) *“Yine aynı kadın saçları ve etekleri uçuşuyor ama bu sefer yüzü dönük ve gülümsüyor”* şeklinde anlatmıştır.

Resim 3

Resim 4

C katılımcısı ilk gün kadın imgesini (Resim 5) *“İşten çıkmış bir kadın, ama eve gitmeden önce kuaföre gitmek istiyor. Bu kuaförde aynalar var, aynalara bakacak ve kendini nasıl görecek. Bence kendini değerli görecek, saçlarını yaptırmak istiyor.”*, son imgesini ise (Resim 6) *“Kadını suya benzettim. Çünkü hayatımızın devam etmesini sağlayan ve susuz hayat düşünülemez”* olarak betimlemiştir.

Resim 5

Resim 6

D katılımcısı ilk gün kadın imgesini (Resim 7) *“Dalgalı bir denizde gemi, rotası belli, nereye gitmek isterse kendi bilir, denizde mutludur”*, son imgesini (Resim 8) *“sosyal, yardımsever, tevazuyla yardım eden günebakan”* olarak betimlemiştir.

Resim 7

Resim 8

E katılımcısı ilk imgesini (Resim 9) *“güneşe benzettim, kadın tıpkı güneş gibi gülümserse aydınlık verebilir, ama mutlu edilirse mutlu eder”* son imgesini (Resim 10) baloncuklara da yazdığı gibi *“hedeflerini gerçekleştiren, çevresinde ve eşi tarafından sevilen kadın mutlu kadın”* olarak resimlemiştir.

Resim 9

Resim 10

F katılımcısı ilk imgesini (Resim 11) *“yağmur yağıyor, gemi ve deniz, mavi gökyüzü, özgürlük var aslında, gemide çok insan var ama önce ben varım, ben istersem alırım onları gemiye, gemi aynı zamanda yük taşır kadın olmanın sorumlulukları”* son imgesini (Resim 12) *“kasabanın insanları yokmuş eğlence zamanı demişler terk edilmiş durumdayken kadın eli değince her şey güzelleşmiş”* şeklinde betimlemiştir.

Resim 11

Resim 12

G katılımcısı ilk imgesini (Resim 13) “saksı ve çiçek, çiçek narindir yuvası saksıdır, her kadın güzeldir yuvasında mutludur, sulanırsa yeşerir, sevgi tek ilacıdır”, son imgesini (Resim14) “bakımlı, gülen kadın mutludur” şeklinde betimlemiştir.

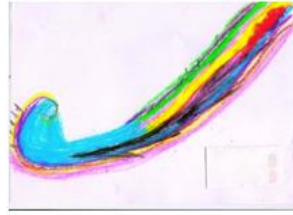

Resim 13

Resim 14

H katılımcısı ilk imgesini (Resim 15) “çocukluğum için pembeyi, ileri yıllar sorunlarım için siyahı, kırmızı evlilik yıllarım, mavi kendimi koruduğum dönemler, birey olarak mücadele ediyorum, siyah kadın karşı tepkiler bu imge bu tepkilere karşı direncim aslında”, son imgesini (Resim 16) “evrensel olan değerler tıpkı notalar gibi, kadına ait değerlerde evrensel olmalı” şeklinde betimlemiştir.

Resim 15

Resim 16

I katılımcısı ilk imgesini (Resim 17) “zayıf, narin, bakımlı okuyan bir kadın”, son imgesini (Resim 18) “kadın ve erkek eşit değil, kadının kırık bir kalbi var” olarak betimlemiştir.

Resim 17

Resim 18

J katılımcısı ilk imgesini (Resim 19) “mutluluk, kadın mutluluk simgesidir, annem beni mutlu ederdi, kadın mutlu olursa herkes mutlu olur, 5-6 yaş halimi çizdim”, son imgesini (Resim 20) “siyahlık var ama renkli bir cümbüş” olarak betimlemiştir.

Resim 19

Resim 20

K katılımcısı ilk imgesini (Resim 21) *“Çiçeksi kadifemsi bir dokunuş geldi aklıma. Kadına olumsuz davranışlar kırmızılıkları belirtiyor. Şiddet, taciz, dayak her şey giriyor bunun içerisine. Karşı gelen kitle yok ama”*, son imgesini (Resim 22) *“kadın martı gibi ama rengarenk bir kuş, kadın renkli ve güçlü bir varlık olmalı”* şeklinde anlatmıştır.

Resim 21

Resim 22

L katılımcısı ilk imgesini (Resim 23) *“Annemi çizdim mutlu bir resim, patates kızartmasını çok severdim annem sık yapardı o günleri anımsadım, yeşil ve pembe renkleri kullandım, yeşili seçtim pembe denk geldi, annem çiçekli basma etek giyerdi, uzun elbiseleri olurdu, tülbenti boncuklu ama onu yapamadım”*, son imgesini (Resim 24) *“ben kendimi ormanda yaşarken mutlu, huzurlu hisseden bir kadın olarak düşündüm, ormanda yaşayan, şapkası olan arkadaşlarıyla yemek yiyen içen bir kadın”* olarak betimlemiştir.

Resim 23

Resim 24

M katılımcısı ilk imgesini (Resim 25) *“Mutfağa ait kadını çizdim, bence kadın en çok mutfağa yakışıyor, kadın evde yemek kokusunu anımsattı, yemek kokusu, evin sıcaklığı kadın varsa mümkün, kadını anne, sıcak yemek olarak düşündüm, bence kadın erkeğini evinde beklemeli”*, son imgesini (Resim 26) *“Bencilleşmiş bir kadın, ormanda ben sadece ben. Yürüyen, spor yapan, göl, kuş sesleri, çok güzel. Herkes benim için bir şeyler yapıyor. Ben kimse için bir şey yapmıyorum. Başkaları için istenilirse bir şeyler yaparım”*, şeklinde tanımlamıştır.

Resim 25

Resim 26

Katatimik görüntü yaşantısı atölyenin ilk günü ve son günü uygulanmıştır. İmgelerin değişmesi açısından en önemli değişmeyi ilkokul mezunu olan A katılımcısı göstermiştir. A katılımcısı baştaki imgesinde annesini betimlerken sondaki imgesinde özgür bir kadını

betimlemekte ve atölyeye ilişkin geribildirimlerinde de özgür olmak istediğini belirtmektedir. B katılımcısının ilk imgesi hüznü ve bekleyiş içerisindeyken sonda yüzünü dönmüş ve gülümsemektedir ve hala umudu vardır. C katılımcısı başta çalışan bir kadın imgesi çizerken sonda su gibi hayatın vazgeçilmez unsuru olarak kadını imgelemiştir. E ve G katılımcıları mutlu edilen kadının mutluluk vereceğini bunun da eşine bağlı olduğunu anlatmak istemiş, F katılımcısı kadının gücünü, sorumluluklarını, J katılımcısı çalışmada da duygularını çok açıklamamış ancak resimlerinde kocaman dudaklı kadını betimlemiş, K katılımcısı kadına şiddeti ve karşı gelen kitle olmadığına ama renkliliğine vurgu yapmış, L katılımcısı önce annesini düşünerek toplumsal rolleri vurgularken kendi isteklerini de yapabilen bir kadını öne çıkarmıştır. Yine en çok gelişme gösteren kadınlardan olan M katılımcısı öncesinde sorumluluklar yüklerle dolu kadını belirtirken kendi isteklerini de yapabilme arzusunu bencilleşmiş kadın olarak belirtmiştir. Kadınlar toplumun kendilerine biçtikleri rolleri tam yerine getirmeye çalışırken ezilmekte, takdir görmemekte bunun yanı sıra mutsuzluk çekmektedirler. Diğer yandan bu rolleriyle birlikte salt kendi gelişimleri için bir şeyler yapmak istemekte ancak bu isteklerinden suçluluk duymakta aynı zamanda toplumsal yaşamda da kabul edilmeyi istemektedirler.

Tasarlanan Kadın Giysilerinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde kadınların materyallerle tasarladıkları kadın giysileri üzerinde durulmaktadır.

A katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 27) "Hayal Elbise" adını vermiş ve "Kapalı insanların kolay, rahat ve şık olabilecekleri bir elbise. Kumaşı günlük, renk olarak kırmızı beyaz oldu ama beyaz siyahı tercih ederim" şeklinde anlatmıştır.

Resim 27

Resim 28

B katılımcısı çeşitli malzemelerden (Resim 28) tasarladığı elbiseye "Cıvık" adını vermiş ve şöyle tanımlamıştır "Fermuarlı ya da düğmeli, önden yelek gibi duruyor ama modern, bir tarzı var. Cepler büyük, cep detayı anneler ve öğretmenler için düşünülmüş". şeklinde betimlemiştir.

C katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 29) "Amazon" adını vermiş "Özgürce yaşayan, ormanda ve doğal bir kadın" olarak betimlemiştir.

Resim 29

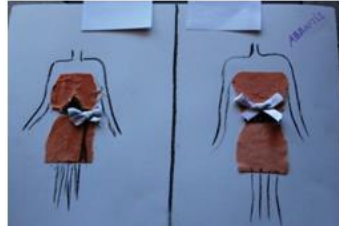

Resim 30

D katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 30) "Stil Art" adını vermiş, "Gece ve gündüz giyilebilecek, yaka ayrıntısı dikkat çekiyor. İki amaçlı kullanılabilir, deniz kenarında tiril tiril giyilebilecek yazlık bir elbise, pembe mor rengini tercih ederim" şeklinde anlatmıştır.

E katılımcısı tasarım sürecinde çalışmada bulunamamıştır.

F katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 31) "Atlantis" adını vermiş "Önü ve arkası farklı uzunlukta detayları var, gece kıyafetlerini tercih etmem ama bu günlük de giyilebilir 20 yaş üstü, kurdela önemli bir detay" olarak tanımlamıştır.

Resim 31

Resim 32

G katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim32) “Çiçekli Elbise” adını vermiş, “Renkli olması nedeniyle uç noktalardaki kadınların giyimine uygun, ben giymezdim, çünkü sıra dışı, çok çirkin, hayatımda gördüğüm en çirkin elbise” olarak anlatmıştır.

H katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 33) “Kış Mevsiminde Coşku” adını vermiş, “Kış aylarında giyilebilecek ütü gerektirmeyen ve soğuğa dayanıklı” olarak betimlemiştir.

Resim 33

Resim 34

I katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 34) “Orman Perisi” adını vermiş, “İlkbahar uyumunu kıyafette işlediğini” belirtmiştir.

J katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 35) “Peri Kızı” adını vermiş, “Lila renkli kabarık, kızıma böyle bir elbise giydirmek isterim” şeklinde belirtmiştir.

Resim 35

Resim 36

K katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 36) “Düşes” adını vermiş, “Püsküllü ve gösterişli olan bu kıyafet her yaş grubundan, giyimine düşkün olan şık görünmek isteyen bir kadına hitap ediyor” şeklinde tanımlamıştır.

L katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 37) “Ağaç Kızı” adını vermiş, “Doğadan esinlendim, yeşili çimeni çok severim, koyu yeşil kullandım sonbaharı hissetmek istedim, canlıları ve bitkileri özellikle yeşil yapraklıları çok seviyorum” şeklinde anlatmıştır.

Resim 37

Resim 38

M katılımcısı tasarladığı elbiseye (Resim 38) “Tezkolay” adını vermiş, “İnce kumaştan yapılan bir bütün olarak kapalı kadınların rahat giyebileceği bir elbise” olarak betimlemiştir.

Atölyede malzemeler verilerek kadınlar için bir giysi tasarımları istenmiştir. Giysin türü belirtilmemesine rağmen kadınların hepsi elbise tasarlamışlar ve düşüncelerine uygun elbise tasarladıkları görülmüştür. Tasarlanan elbiseler incelendiğinde kadınların medyanın ve

toplumun kadına uygun gördüğü moda olan, feminen özellikleri öne çıkaran, süslü ve parıltılı modeller tasarladıkları görülmektedir. Bu da aynı zamanda kadınların şikayetçi oldukları durumların sürdürülmesinde katkısı olan tüketim araçlarının kendilerine ne yaptığının farkında olsalar bile bilincine varamadıklarını göstermektedir. Kadınlar güzel, çekici ve mutlu olmak istemektedirler.

Günlüklerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde katılımcıların günlükleri alıntılarla anlatılmaktadır.

A katılımcısının günlüğünden alıntılar *"Akşam birden şunu hissettim, drama yaparken çocukluğuma döndüğümü, oyun oynarken rahatlıyorum, ve seni kimsenin eleştirmemesi, bence çok hoştu ben özgür olmak istiyorum. Zorlandım ama iyi hissettim. Kadın olmak güzel ama görevimiz çok zor, helebide karşıdaki eşin çocukların anlayışlı olmayınca işin zor. Ama ben bundan sonra işimi nasıl kolaylaştırırım dramayla onu öğreniyorum. Kadının ne kadar horlandığı ezildiğini gördük. Kadın ezilmemeli o da saygı görmeli. Hayatımızda bazı şeyleri değiştirebiliriz biz istersek, öğrendiklerimizle inşallah."*

B katılımcısının günlüğünden alıntılar *"Tamamen kadınlar üzerine yapılan çalışmalar içimizde yer alan kadınlık algısını ortaya çıkardı. Ezilmiş, mağdur, mutsuz kadın profili yansıtıldı. Kadının erkeğin daima gerisinde olduğu ortaya çıktı. İçinde bulunduğumuz toplumun yansımaları bunlar. Kültürlü, eğitilmiş kadınların artması diğerlerine yardım etmeyecekse anlamı yoktur. Kadın dayanışması şarttır. Psikolojik şiddet görenlerde düşünülmeli. Atölye ilerledikçe arkası dönük kadın imgemin yüzünü döndüğünü ve gülümsediğini fark ettim. Kadının gazetelerde ve medyada nasıl kullanıldığını fark ettim. Son derece keyifli ve eğlenceliydi. Farkındalıklar geliştirdim, ilk kez tanıştığım kişilerle ortak çalışmak olumluydu. Sevgilerimle."*

C katılımcısının günlüğünden alıntılar *"Rahatlamış, yenilenmiş gibi hissediyorum.-Gülen yüz çizilmiş-.Çocukluğumu hatırladım. Sürecin içine bırakıverdik yorulmadan. Duygularını anlamaya çalıştım arkadaşlarımın, birinin yaptığı imge resmi beni düşündürdü. Bilmediğimiz ne hayatlar var. Evde hep pozitifim ama bu gün daha enerjğim içtenim. Bir gruba dahil olmak. Farklı düşünenlerle aynı hareketleri yaptık, rutin hayatımın dışında bir şeyler yapabileceğimi hissettirdi. Sorguladık, empati kurduk, düşündük, çözüm üreten bireylerdik, heykel çalışmaları beni düşündürdü, önyargularımız, beklentilerimiz...hep görüp durun desek de devam eden şiddet, ezilen, ötekileştirilen kadınlarımız onların yerine koydum kendimi. Bütün acımasızlıklara karşı dünyadaki yerimizi anlamlandırmaya çalışıyoruz. Erkeklerde empatiyle yaklaşırsa sorunlar çözülür, umutsuz değilim. Kadın olmanın ülkemizde ve dünyada zorluğunu. Kadın olarak üstesinden gelecek gücümüz var. Bu güçlü yapı bizi mağdur durumda bırakıyor diye de düşünüyorum.-Gülen yüz- gülen yüz soru işareti-güneşe bakıp gülümseyen bir kadın çizilmiş."*

D katılımcısının günlüğünden alıntılar *"Teması yaşam olan bir cümlede içinde tüm nesnelere tümleçlere ve eylemlere anlam katan öznenin ta kendisidir...bazen tüm sorumluluğu, endamı ve gözalcılığı ile cümlede başında yer alır, bazen statüsünü biraz daha ortalara taşıyarak...karşılaştığı devrik cümleleri, hüznüleri, tatsızlıkları şiir tadında sindirmeye yardımcı olur...bazen de beklemeyi tercih eder sadece...Tüm riskleri üstlenerek bekler bekler.. En sonunda cümlesinde anlamını kollayarak ortaya çıkar ve noktayı koyar...hareket eden bir kadın resmi çizilmiş...birbirine zincirlenmiş iki el resmi çizilmiş...emzikli ağlayan bir kız çocuğu resmedilmiş...Mutluluk için haklar için ekonomik özgürlük çok önemli...Bir kadın düşünüyorum sosyal kabulünü gerçekleştirmiş...Hikayeler, masallar, reklamlardaki genetik kodları kıran bir makine icat edilmiş bunu bir kadın başarmış. makinayı dünyaya yaymak için kadına yardımcı biri çıkmış o erkekmiş...pembeler, maviler, bebekler, arabalar, etekler, pantolonlar hepsi insanlar için ayırtmadan öteki hissettirmeden...Düşlere ulaşmak zor değil, her iki cinsin bir araya geleceği bir merdiven yeterli...çiçekler özgüven, farkındalık, mutluluk, etki, kelebek etkisi..."*

E katılımcısının günlüğünden alıntılar *"Çok eğlendik, çok mutlu oldum, kendimi iyi hissettim, gülen yüz stikarı...yeni insanlar tanımak çok güzel...zaman nasıl geçti anlamadım...duygu ve yaşanılanlar açısından güzeldi...kendimi özel hissettim...önce sinirli bir güneş sonra gülen bir güneş çizilmiş"*

F katılımcısının günlüğünden alıntılar *"Hayatı zorlaştıran tüm yüklerden kurtulmak istiyorum, biraz daha özgürlük istiyorum...çözumsuzlük bu ülkeden gitmek istiyorum...sorgulayarak"*

içine düştüğüm kısır döngü ve umutsuzluk yerini tam umuda bırakmasa da kendi koşullarımda mutluluk yolları arıyorum...dahası için ve tüm dünya için mücadele edeceğim...kadınlara kızdığım bir döneme rastgeldi ama daha empatik bakmaya çalışıyorum...ama kadınların yanlışa meyilli olmaları içimi acıttı...ne yapabilirim...yapabileceğim canlıyı ve insanı seven öğrenciler yetiştirmek ayırmadan..."

G katılımcısının günlüğünden alıntılar *"...kendimi ve duygularımı fark ettim, kadının güçlü olduğunu ve birlik olması gerektiğini fark ettim.. insan olarak ne kadar değerliyiz ama anne olunca kendimizi ihmal ediyoruz.. toplumun baskıcı görevleriyle ruhumuzu ve bedenimizi unutmuşuz...önce biz kadınlar değişmeli ve çocukları iyi yetiştirmeliyiz...mutlu kadın mutlu aile mutlu toplum mutlu ülke...olumsuz düşünceler gitti...öyle bir toplum ki kadınlar her mevsim çam ağacı gibi..kadın ışık saçan bir güneş...güneş remi çizilmiş..."*

H katılımcısının günlüğünden alıntılar *"kadın olarak kendimi ifade edebildiğimi düşündüm.. toplumun kadına yüklediği rolleri istemesem de yüklendiğimi düşündüm ve çocuklarımı da etkilediğini...kadın olmak zor kendini ortaya koymak için mücadele etmek gerekiyor. .kadın ve erkek beraber olmalı ve gelecek nesillere insan olmayı aktarmalı"*

I katılımcısının günlüğünden alıntılar *"...eğlenceli bir gün...insan kendini farklı imgelerle ifade edebilir...çevreye bakışında değişiklikler var.. kendimi daha rahat hissediyorum...biraz bencilleştim galiba...güneş doğdu...çevremdeki kadınların yüzlerindeki ifadeler dikkat ediyorum artık"*

J katılımcısının günlüğünden alıntılar *"ilk gün çok mutlu oldum, yeni insanları tanıdım...konunun kadın oluşu ilgimi çekti...bu gün kafam karmakarışık yoruldum...kadın ezilen...değişme çok uzun zaman alacak...ekonomik özgürlük yoksa kadın olmak çok zor..ayrılık hüznü var içimde...kırık kalp resmi...kadın güçlü isterse her şeyi yapabilir... iyi ki kadını şükürler olsun..."*

K katılımcısının günlüğünden alıntılar *"..bu konuyu hiç düşünmemiştim....dünya ve deniz resmi...duygudaşlık...atölye adeta beynime kazındı...yorucu ama etkiliydi...rol oynarken hissettim üzüldüm...davulun sesi uzaktan hoş gelmişti...kızı ve kendisinin resmi...kadın olmak.. ayrıcalıklı...merhametli...sevgili...terlik resmi bütün gün benimle...ısıtan çay eşim ve çocuklarım...kadın imgeleri beni düşündürdü sorgulamaya ve ne yapabileceğimi düşünmeye başladım...yürürken kadınları inceliyorum...kadın bir dünya kadın olduğum için mutluyum...annem en mükemmel kadın örneği, ben de kısım için aynı olmalıyım.. annem gibi anne...anne kendisi kızı resmi..."*

L katılımcısının günlüğünden alıntılar *"...yeni yüzlerle tanışmak mutlu etti...gülüm yüz stikiri..dans ettik, oynadık, önemli olduğumu hissettim...ağaçlar ve arkası dönük birinin resmi.."*

M katılımcısının günlüğünden alıntılar *"...kalbimi yumuşattı.. keşke her gün bu gözle bakabilsem...doğal davrandım kendimi buldum...hala tabular her alanda...acaba çözüm ne...arpa boyu yol alamıyoruz her konuda...söz hakkı olsa, masallardaki gibi sihirli değnekle her şey düzelse...kadın her şeyde var ama kimse minnettar olmuyor...medya kadını malzeme gibi kullanıyor.. hak etiği değeri alamıyor ailenin baş tacı kadın sıkıntılar çekiyor yine de aileyi bir arada tutmaya çalışıyor...eş ve çocuklar görmesi gereken saygıyı göstermiyor...erkek egemen bir toplum ve dünya...kadın olmak yine de güzel..."*

Günlüklerden alınan tümceler incelendiğinde A katılımcısının atölyeden oldukça etkilendiği, öğrendiği ve kendini geliştirmeye çalıştığı, B katılımcısının öğretmen olması nedeniyle de genel olarak notlar tuttuğu ve kendi duygularından çok söylemlerini yazdığı, C katılımcısının farklı insanlarla çalışarak anlamaya çalıştığı görülmektedir. D katılımcısı kadınların erkeklerle bir araya gelerek haklarını kullanabileceğini, birlikte daha iyi yaşanabileceğini, kadının erkekle özgürleşebileceğini belirtmektedir. E katılımcısı çalışmanın kendini rahatlattığına vurgu yaparken F katılımcısı umutsuzluğunu ve kadınların gelişmemelerini vurgulamaktadır. G katılımcısı kendine ve duygularına ilişkin farkındalıklarının arttığını vurgularken, H katılımcısı kadın ve erkeğin birlikte olması ve gelecek nesilleri öyle yetiştirmesine vurgu yapmıştır. I katılımcısı aslında kendisi için bir şeyler istemeyi bencillik olarak gördüğünü belirtirken toplumun beklentisine ters düştüğünü sanmaktadır. J katılımcısı ekonomik özgürlüğü vurgularken K katılımcısı annesi gibi bir anne olma isteğini sürdürmektedir. M katılımcısı ise kadının ailesinden yeterli takdiri görmediğini belirtmektedir. Araştırmaya katılan kadınların

kadınlara ilişkin farkındalıkları artmış, başka kadınları görerek yalnız olmadıklarını anlamış ancak yine de toplumun beklentilerini karşılayarak özgür olmak istedikleri ön plana çıkmıştır. Kadının özgürleşmesinde yine aile ve eşin desteği gerekli görülmüştür.

Son Gün Yazılan Mektupların Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırmaya katılan kadınların son gün yazdıkları mektuplar yorumlanmaktadır.

A katılımcısının mektubu *"Sevgili Ablacığım, Ben bir karar aldım, ben artık eski ben olmak istemiyorum. Ben kendine güvenen bir insan olmak istiyorum. Ablacım hayatımda baharlar açtı ablacım güneşim yeniden doğru. Ufacık bir işimde oldu ablacım artık ben çocuklarına destek olan bir anneyim içimde bir huzur var şimdi kendimi çok mutlu hissediyorum. Ablacım öptüm seni."*

B katılımcısının mektubunda çizdiği kadın imgesini (Resim 4) anlatmış, mektupta kadın çok ayrıntılı anlatılmış ve mutlu bir haber aldığı yazılmıştır.

C katılımcısının mektubu *"Merhaba, Yaşadığımız atölye deneyiminde kadına yönelik her türlü baskı ve şiddetin bir kez daha farkına vardık. Bu süreçte çözüm yolları aradık ve aslında hep birlikte olunursa güçlü olduğumuzun bilincine vardık ve her şeyden önemlisi empati kurarak hem cinslerimizin neler yaşadığına dair bir fikir sahibi olurken önyargılarımız olduğunu fark ettim ve aslında her gün medyada tanık olduğumuz kadına yönelik şiddetin kadın olarak bile tarafımızca kanıksandığını gördüm ve çözüm yollarını da yine biz kadınların aradığını, destek öncelikle erkeklerden gelmeli ve çözüm yollarının da bize düştüğünü gördüm. Keşke kadın, erkek, çocuk diye bir ayrımın içerisinde olmasak da herkesin "insan" olduğu bilinciyle değer verebilsek diye düşündüm. Bence de bütün sorunların kökeninde bu anlayış yatmakta diye düşünüyorum. Bizlere bu deneyimi ve yaşadığımız sorunların farkına bir kez daha vardırıldığınız için teşekkürler."*

D katılımcı mektubunda arkadaşına son imgesini anlatmış *"her bir günebakan çiçeği eşitlikçi anlayışta bir değer, özgür, eşit, haklarının ve haksızlıkların farkında, baskı, yasak ve istismardan uzak ve mutlu...tüm değerlerimizi nesillere aktarılması dileğiyle..."*

F katılımcısının mektubunu günlüğüne yazmış *"dün gece rüyamda bir kadın gördüm, hayal ettiğim ütopyada doyusya eğleniyordu orda zaman yoktu kimse tanışmıyor ama yadırgamıyordu herkes gönlünce eğleniyordu her yer rengarenkti kadının saçları ve giysileri de..."*

G katılımcısının mektubu *"kadın çok parçalanmış, parçalar mutlu olursa etrafı da mutlu olur kadın mutluysa aile toplum ülke mutlu olur...kadının değerli olduğunu göstermeliyiz kuşaklara...özellikle erkek çocuğunu yetiştirirken sağlıklı bir aile de olur ve kadına eşe düşer..."*

H katılımcısının mektubu *"kadınların kadınsılaştırıldığı rollerle şekillendirildiği dış etkenlerle hareket ettiği bu dünyada...kadın varlığıyla kendini duyurabilmeli...kadın değil...erkek değil...insan ol yeter..."*

I katılımcısının mektubu *"kadının kalbi yüzüne yansır...kadın kalbi kırık sevdiği erkek anlamamış...yine de gülümsüyor...derin çizgiler var ama erkekte yok...erkeklerin yüzüne yansımıyor..."*

J katılımcı annesine yazdığı mektubunda *"..hayatı yaşayarak öğreniyorum senin dediğin gibi...mutlu olmak istesem de yüzüm gülmüyor...hayat renkleriyle güzel...siyahlar çok olsa da renkler bazen mutlu ediyor...sahip olduğum en güzel şey kızım ve seni daha iyi anlıyorum..."*

K katılımcısının mektubu *"...uzaklara bakıyordu demiştinya...kavuşmuştu hayaline...kadınlar özgürdü artık değerliydi, her yer rengarenkti...umut vardı...ve yavaş yavaş saracaktı etrafı dağları denizleri...şimdi umutlanma vakti tüm kadınlar için..."*

L katılımcısının mektubu *"bir kasabada küçük bir evde ailemle, kekler, börekler yapıyorum, ağaçlar çiçekler herkes mutlu, herkesi kucaklayabilirim ve problemlere karşı enerji dolduruyorum hayat belki budur..."*

M katılımcısının mektubu *"sevgili günlüğüm, şu an parkta bir ben ve doğa iç içe, gürültü yok...kuşlar ötüşüyor...gök ve göl mavi benim için dans ediyor..manzara spor yapmak insan olduğumu anladım stressiz yaşamak ne güzelmiş öpüyorum hayatı..."*

A katılımcısı her şeyini tek onunla konuştuğu ablasına mektup yazmış ve özgür bir kadın olmak istediğini vurgulamıştır tam da son imge resminde anlattığı gibi hep ezilen fedakar değil anlaşılacak ve özgür olmak istemektedir. B katılımcısı son imgesini anlatmıştır. C katılımcısı mektubunda atölyede farklı kadınlara karşı önyargılarını fark ettiğini insan olmanın önemli

olduğunu belirtmektedir. D katılımcısı insana özgü değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını dilerken, F katılımcısı kadının yaptıklarının yadırganmadığı ve özgürce eğlendiği bir rüya gördüğünü anlatmaktadır. G katılımcısı kadın mutlu olursa diğerlerinin mutlu olacağını, kadına değer verilmesi ve erkek çocuklarının yetiştirilmesinde dikkat edilmesine vurgu yaparken, H katılımcısı kadınların topluma göre hareket ettiğini önce insan olmak gerektiğini belirtmektedir. I katılımcısı kadınların kırıklıklarının yüzlerine yansıdığını erkeklerde böyle bir yansıma olmadığını, J katılımcısı kızı olması nedeniyle annesini daha çok anladığını ve yüzünün gülmediğini, K katılımcısı tüm kadınlar için umut olduğunu vurgulamaktadır. L katılımcısı herkesin mutlu olduğu bir yer hayal ederken, M katılımcısı kadın olarak kendine zaman ayıran bir kadını betimlemiştir. Kadınların duygu, düşünce ve hayallerini yazdıkları mektuplar, kadınların var olan durumlarından hoşnut olmadıkları, kadın olarak değer verilmek ve insan olarak kabul görmek ve kendileri için bir şeyler yapmak istedikleri anlaşılmaktadır. Kadınlar hoşnutsuzlukların farkında ancak bundan kurtulmak için yine toplumun verdiği modellere ve hayallere bağlı kalmaktadırlar.

Görüşme Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde görüşme yapılan kadınların verdikleri bilgilerden elde edilen kadın imgelerine yönelik bulgular yer almaktadır. Çalışmada bulgular aktarılırken yaygın görüşü belirlemek amacıyla frekansı en yüksek olan tema ve alt temalara ilişkin örnekler verilmiştir. Araştırmanın bulgularında en yüksek frekansı olan temalar **“1-Kadınların kadın imgesi tanımları, 2,Kadınların bedensel ve ruhsal özellikleri, 3-Kadınların yaşadıkları sorunlar ve bunu aşmak amaçlı yaptıkları faaliyetler, 4- Kadının aile içerisindeki rol ve sorumlulukları, 5-Kadınların kendilerine duydukları özgüven, 6- Kadınların toplumsal yaşama katılımı ve birbiri ile işbirliği, 7-Kadınları beklentileri ve kadınların daha iyi bir hayatını olması yönünde çözüm önerileri**

1-Kadınların kadın imgesi tanımları

Kadınlar kadını ve kadın imgelerini tanımlarken annelerini düşünerek tanımlamışlardır. Kadının sorumlulukları, fedakar anneleri, ev işleri, eş ve çocuklar olguları vurgulanmıştır.

“Annem geliyor, annemin fedakarlıkları geliyor, annem ömrü boyunca fedakarlık yapmıştır, hala çalışıyo o yaşta, babam öyle şeydir vurdumduymaz, babamı yönetiyor yani yönetilecek birisi, onun ailesi annem hep ezilen taraf yönetse de hep ezilen yeri gelince de horlanan birisi oluyo, üzülüyorum ben de. Fedakarlık yapan kadınlar geliyor...(A)”

“Kadın deyince aklıma direk anne geliyor...kadın dişilik kavramı işin içine girdiğinde genetik olarak mutlaka onları sahipleniyor, onları koruyo, onların yanından ayrılmıyor, belirli bir seviyeye gelene kadar, kuş bile uçmasını öğretene kadar çocuklarını özgür bırakmıyor, bunların da genetik olarak olduğunu düşünüyorum. (B)”

“Kadın denilince fiziksel özellikleri aklıma geliyor...fırsat verilirse kadın üretir....evde de kadın çalışıyor, ev işleri çocukların bakımı eğitimi ...(C)”

Kadınların kadın imgeleri 3 kadın için benzerlik göstermiş ve toplumsal cinsiyet rolleriyle bağdaşmıştır. Kadın genel olarak doğurganlık ve annelik özellikleriyle imgenlenmiştir. Yani toplumun imgelerle vurguladığı onbinlerce yıldır kadına atfedilen özellikleriyle.

2-Kadınların bedensel ve ruhsal özellikleri

“...evlenene kadar köyde büyüdüm, evlendim çıktım. Evde faaliyetler yaparım, çocuklar, ev işleri, arkadaş sohbetleri, dini sohbetler, günlere katılırım, iğne oyası yaparım, kitap çok okurum...Erkekler eşlerine daha güzel davranırlarsa annelerine biraz saygıdan iyi davranıyolarda, eşlerine göstermelik davranıyor bazıları, ama eve geldiği zaman değişiyor, dışardaki eş farklı evdeki farklı...(A)”

“Bol bol kitap okurum, haftada bir kitap bitiriyorum. Arkadaşlarımla görüşmeyi hafta sonları onlarla dışarı çıkmayı seviyorum. Farklı şeyler yok. Sinemaya gideriz, birbirimizin evine gideriz...Atölyede biraz sıkıntılıydım, bizi daha çok hemcinslerimiz yaralıyor...önyargılı davranıyorlar...(B)”

“...kadının varlığı daha böyle pozitif... iyi yetiştirilmiş olması, özverisi. Toplum kadına değer verdiği zaman aslında kadın kendini daha çok gösterebiliyor... Kendimi de öyle güçlü hissediyorum, yaşantımı düşündüğüm zaman hiçbir şeyi kolay elde etmedim hep böyle bir mücadele içerisindeydim. Ama hep böyle iyimser pozitif düşündüğüm zaman bana artılarının geldiğini fark ettim bu şekilde söyleyebilirim. Ben kendimi her zaman bütün şartlara rağmen güçlü hissettim. Bu güçle ben yani durduğumu düşündüm...(C)”

Kadınlar rollerini sürdürürken sosyal olmayı da sevmektedirler, kadınlık rolleriyle birlikte okuyarak gelişmeye çalışmakta ve kendilerini her koşula rağmen güçlü hissetmektedirler.

3-Kadınların yaşadıkları sorunlar ve bunu aşmak amaçlı yaptıkları faaliyetler

“...genelde kadınlar çalışıyor, ediyor ama yeri gelince sen ne yapıyorsun ki diyebiliyorlar. Çalışan kadın için de ev kadını içinde bu geçerli. Çalışan arkadaşlarım da var banka kartı maaş eşinin elindeydi... Ben aynı konuşuyorum zaten biraz daha nazik olayım desem şey der...kadınlar aynı bazı kadınlar kendine bakıyor. Kadın kendine bakmalı bakımlı olmalı. Erkeklerde bakımlı olmalı, dışarda takım elbise eve gelince eşofman giyip oturuyorlar sen bakımlı ol diyorlar sen dışarda bakımlısın evde de ol o zaman...(A)”

“Bazı meslekler hala kadınlara uygun görülüyor...Kadın yapabileceği her şeyi yapabilecek konumda olmalı. Ama günümüzde öyle değil hep bir baskıyla geriye doğru itilmiş durumda bunun önüne geçmemiz gerektiğini düşünüyorum...kadınlar gündüz dizilerinden çok etkilenip kızlarını okula gönderemeyebilirler, diziler hep ezik, muhtaç ve kötü kadınları veriyor, kadınlar bundan etkileniyor....(B)”

“Kadınlar çalışmıyorsa da evde hem kendi uğraşları hem de ev bütçesi için yani ben hep kendi iş yerim olsunda istemişimdir bir şeyler yapayım yani...(C)”

Bu kategoride kadınlar çalışan ve çalışmayan kadınların aynı rolleri sürdürdükleri, bunun yanında ezildikleri, geriye itildikleri, medyanın kadını etkilediği, evde de kadının çalıştığını belirtmişlerdir. Kadınların yaptıklarıyla değerli görünmek istedikleri açıkça görülmektedir.

4- Kadının aile içerisindeki rol ve sorumlulukları

“Kadın her zorluğa katlanan, anne olsun eşine herkese fedakarlık yapan, cefalar çekiyor, evde ama bir sürü iş yapıyor, her şeyle ilgileniyor, temizlik, mutfak, çocuklar...(A)”

“Çocuklarıyla ilgilenen, çocuklarını koruyan, onların büyümesi yetişmesi için çabalayan, aynı zamanda evi çekip çeviren, çocukları dışında evle ilgili sorumluluğu olan, eşine karşı sorumluluğu olan birey... Aynı zamanda genetik olarak da, dişi hayvanların bile çocuklarını daha sahiplendiği çocuklarının yanından ayrılmadığı, ama baba mesela öyle değil sadece işini yapıp gidiyor bir yerde...(B)”

“...evlendim, 2 çocuğumuz var ikizler birisi kız birisi erkek o şekilde. Şimdi çalışmıyorum çocuklarla ilgileniyorum... Erkek dışarda çalışıyor kadın evde, yani çocuklarımla ilgileniyorum, çocuklarımla eğitimiyle oda üretmek...(C)”

Bu kategoride kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin vurgulandığı, kadınların ev ve çocuklardan ayrı roller görmedikleri anlaşılmaktadır.

5- Kadınların kendilerine duydukları özgüven

“Becerilerim iyidir, ev işlerim faaliyetlerim, bir ara boyama yaptım....daha önce kendimi ifade edemiyordum etsem de zaten eşim izin vermiyordu....ama şimdi farklı eskiden öyle değildi...şimdi doğru bildiklerimin arkasındayım yani, insanın kendine güvenine katkısı oluyo,... Ben katılsam da katılmasam da iş bitmiyor,... kendime bir günü ayırıyorum...değişmekten korkmuyorum. .. drama anladıkça da hoşuma gitti, kendimi şey hissettim o öyle değilmiş bu böyle ben gittim ders alıyorum diyebildim onu susturmayı başarabildim atölye çalışmalarını drama çalışmalarıyla. Atölyenin ilanını asmışlardı, biraz bilgim olduğu için katılayım dedim biraz daha kendimi...eşime çocuklarıma bu böyle diyorum atölyeden sonra...(A)”

“Önce kadınlar neyi istediklerini bilmeli. Arzu ettikleri şekilde diyoruz da kadın neyi istiyor, önce kendisi bunu bilmeli ve kendi içinde bunu gerçekten istediğini kendini ikna ettikten sonra kendini yetiştirmesi gerekiyor. Her şey aslında kişinin kendinde bitiyor diye düşünüyorum...(B)”

“Üreten bir varlık diye düşünüyorum. Üretme yani hem aile anlamında hem böyle nasıl anlatabilirim topluma verdikleriyle üreten bir varlık aklıma geliyor... Toplumun her kesimine baktığımızda ezilende olsa şeyde olsa kadının her zaman güçlü olduğunu düşünüyorum. Fırsat verildiği zamanda kadına her şeyi yapabileceğini her şeyin üstesinden gelebileceğini düşünüyorum... C)”

Bu kategoride kadınlar yaşadıkları durumlara ve zorluklara rağmen kendilerini güçlü hissetmektedirler. Kadın ne istediğini bilirse her şeyi çözer vurgusu önemlidir. Ayrıca kendilerini ifade ve güvende gelişme olduğu da vurgulanmaktadır. Bu A katılımcısı için özellikle önemli görünmektedir.

6- Kadınların toplumsal yaşama katılımı ve birbiri ile işbirliği

“...erkekler dışarda rahatlar, eve geliyorlar sorumlulukları yok, dışarda çalışan kadınların daha çok sorumluluğu var. Ben aslında okuyup çalışmak isterdim. Toplumda yer ediniyormuş gibi görünüyor da edinmiyormuş gibi...İkili bir durum var.... Bence kadınlar her şeyde eziliyor... Kadınlarla kadınlar arasında bir ayrışma var. Mesala bazı insanlar kapalı insanları yadırgıyor, kaba saba diyorlar, selam vermeden geçenler var, aslında kadınlar kendi haklarını hep birlikte savunsa güzel olur ama öyle değil. Sonuçta birkaç tanesi çıkıyor kendi isteklerini savunuyor öbür kadınları değil. Kadınlar arasında ayırım var...(A)”

“Kadınlardan da gerekli desteği görebildiğimizi düşünmüyorum, kadınlar kendi içlerinde bile bölünüyor, en fazla destek olacağını düşündüğümüz kişiler taşın altına ellerini koymaları gerektiğinde beklediğiniz tavırlarla karşılaşılıyor.... kadınların kendi aralarında çok samimi olduklarını düşünmüyorum bu konuda onu oraya yansıtım sanıyorum hani şeydir kağıt üzerinde her şey mükemmeldir ama uygulamaya gelince olmaz bir türlü yakalayamayız ya bunda da aynı şey olacak, lafta kalır her şey çok uygulamaya geçtiğinde kadınların birbirlerine destek olduğunu düşünmüyorum, gerçek yaşamda uygulanacağını sanmıyorum, umarım uygulanır.... Kendi arkadaş çevresi destek olsa kadın çok daha iyi bir noktaya gelecek. O yüzden kadınların birbirlerini daha iyi anladıklarını düşünüyorum. Kadınlar isterlerse çözerler, istemiyorlar. Kadın kadını çekemiyor. Ben yapmadım o da yapmasın, ben bu noktaya geldim ama o gelmesinde olabilir. Birbirlerinin yükselmesini istemiyorlar...(B)”

“Kadının toplumdaki yeri de eşine bağlı diye düşünüyorum. Yani ailesiydi eşiydi diyelim ki eşi ona değer verdiği sürece bakıyorum ki kadında bunu kendi nasıl diyeyim kendi özellikleriyle de birleştirdiği zaman toplumda daha iyi yerlere gelebiliyor. Hem aile çevresinde hem sosyal çevrede ben bunu gözlemliyorum kendimde de yaşadım böyle düşünüyorum. Çalışma hayatı toplumdaki yerini etkileyebilir, Hükümetlerde etkili ama bizim gelmiş geçmiş hükümetlerimizde de biraz hani göstermelik gibi geliyor... eşlerin hükümetlerin buna destek verdiği sürece kadın kadın olarak da kendini iyi hissedecek toplumda daha böyle şey olacak diye düşünüyorum... İmkanım olsa iş kurardım kadınlarla çalışırdım onlara destek olmak için...(C)”

Kadınların toplumsal yaşamda var olmasının kaçınılmaz olduğu vurgulanırken, kadınların kendi aralarında ayrıştıkları 3 kadın tarafından da belirtilmiştir. Kadınların ortak hareket etmeleri gerektiği, toplumdaki yerlerinin kendilerine ve eşlerine bağlı olduğu ayrıca eşlerin ve devletinde destek olması gerektiği belirtilmektedir.

7-Kadınların beklentileri ve kadının daha iyi bir hayatı olması yönünde çözüm önerileri

“Kadınların neler yapması gerektiğini daha yoğun gösterebilirsiniz, eşlerimize çocuklarımıza. Kadının kendini tanımasına haklarına yönelik olabilir... Bazı insanlar vardır konuşunca değişir kadının... Kadınlara eğitici olarak programlar yapılırsa, kadınları eğitici olarak, televizyonda kamu spotu gibi bir şey varya öyle şeyler hazırlanıp sunulabilir. Kadınlar bazı faaliyetler katılıp açılıyo ama faaliyetlere ulaşamayan kadınlarda oluyor. Köydekiler ne yapsın, köydekilerin zaten işleri güçleri çok, sürekli çalışıyorlar. Devlet kadınlara imkanlar sunmalı, örneğin haftada bir sohbet yasaktı devlet izin verdi Allah razı olsun bizde gidiyoruz önce gidemiyorduk yani. Haklarını daha serbest bırakabilir, aslında kadınlar için yeni haklar çıkarıyor devlet... (A)”

“Medya daha güzel örnekler sunmalı...kendini gerçekleştirmiş başarıya ulaşmış kadınları örnek gösteren yapımlar olsa, insanlar bunlarla yüzleşse evet kadınlar bunları yapabiliyormuş

başarabiliyormuş mesajını kendilerine gönderebilseler içselleştirebilseler çok daha iyi olacak. Onun dışında mesela çocuk okumak istiyor, kız çocukları biliyorsunuz hala çok desteklenmiyor bu konuda ailenin ona destek vermesi lazım... Devlet şu aralar proje varya kızlar okumazsa, kadınlar için geç değil falan gibi o tür projeler ağırlık kazanabilir ama bu seferde dediğim gibi tekrar bir ajitasyon üzerinden yapılıyor... Kadın istediği her şeyi yapabilecek konumda olmalı bence, yani hangi mesleği yapmak istiyorsa oraya gelebilmeli.... kadınların birbirlerini daha iyi anladıklarını düşünüyorum. Kadınlar isterlerse çözerler, istemiyorlar...(B)”

“Herşeyden önce çalışmıyor olsa bile sosyal güvencesinin, ekonomik özgürlüğünün olması gerektiğini düşünüyorum. Ayaklarının üzerinde durabilmesi için bağımsız olabilecek şekle girmesi gerekiyor yani. .Kadınlar çalışmıyorsa da evde hem kendi uğraşları hem de ev bütçesi için yani ben hep kendi iş yerim olsun da istemişimdir bir şeyler yapayım yani. Bir araya gelip hobi gibi bir şeyde oluşturabilirler, eşlerin hükümetlerin buna destek verdiği sürece kadın kadın olarak da kendini iyi hissedecek toplumda daha böyle şey olacak diye düşünüyorum kadının varlığı daha böyle pozitif... Toplumsal olarak değil ama ben kendi ailemde aynı değeri hissediyorum...Böyle atölyelerde çalışan kadınların sorunları pozitif durumlar üzerinde de durulabilir...(C)”

Kadınlar kadınların daha iyi durumda olmaları için eğitimler verilmesi, kızların okumasının desteklenmesi, projeler yapılması, medyanın daha iyi kadın örnekleri sunması, eşlerin değişmesi ve destek olması, ekonomik ve sosyal güvencelerinin çalışmaları bile olması, kadının her alanda meslek sahibi olabilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

“Kadınların ‘Kadın’ İmgeleri” konulu yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı atölyeye katılan ve 12 si üniversite mezunu olan 13 kadının, kadına bakışlarını imgeler aracılığıyla ortaya çıkarmak ve farkındalık yaratmak amacıyla yapılan araştırmanın bulgularını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Kadınlar atölyenin başında ve sonunda kadını toplumsal cinsiyet rollerine uygun betimlemişlerdir. Ancak 13 kadının baştaki tanımları salt geleneksel kadın rollerini vurgularken sondaki tanımlarından kendilerini daha değerli, erkekle eşit ve toplum için gerekli olarak gördükleri anlaşılmaktadır.
- Kadınların kadını anlatırken başta doğuran, büyüten, koruyan, anne ve bu özellikleriyle güçlü olan varlık anlamına gelen metaforlar kullanırken eğitim sonunda özgürlüğe vurgu yapan metaforlar kullanmışlardır.
- Kadınların tümü kadının güçlülüğünü simgeleyen doğurganlığına, üretkenliğine vurgu yapan imgeler üretmişlerdir. Ancak atölye sonunda ürettikleri imgelerde toplumda var olmayı istedikleri görülmektedir.
- Katatamim görüntü yaşantısından sonra resmedilen imgelerde kadınların kendi anneleriyle ilişkili görüntüler ortaya çıkarttıkları görülmüştür. Atölye sonunda resmedilen imgelerde ise birey olarak kendi isteklerinin daha çok farkına vardıkları, kendilerini geliştirmek için bir şeyler yapmak istedikleri ancak geleneksel rollerinden çıkma isteğinin suçluluk yarattığı buna rağmen toplumda var olmak istedikleri anlaşılmaktadır.
- 13 kadın giysi tasarımları için malzeme verildiğinde hiçbir yönlendirme yapılmamasına rağmen hepsi elbise tasarlamışlar ve düşüncelerine uygun elbise tasarladıkları görülmüştür. Elbiseler incelendiğinde medyanın ve toplumun kadına uygun gördüğü moda olan, feminen özellikleri öne çıkaran, süslü ve parıltılı modeller tasarladıkları görülmektedir.
- Günlükleri incelendiğinde, kadınlar arasında olmakla ve eğitimle kendilerine ve başkalarına ilişkin farkındalıklarının arttığı görülmektedir. Kadının toplumda var olması için eşlerinin ve devletin desteklemesi gereği vurgulanmakta, özgürleşme isteğini toplumun değer yargıları çerçevesinde bencillik olarak algıladıkları, ev kadınlıklarının takdir görmediği anlaşılmaktadır.
- Görüşme sonuçlarının analizine göre, kadınlar toplumsal cinsiyet rolleriyle yaşamakta, topluma ve ailelerine ters düşmeden özgürleşmek istemektedir. Değerli görülme istemekte, kadınların birbirini desteklemesi gerektiğini belirtmekte ve güçlü hissetmektedirler. Ancak kadınlara yine sadece toplumsal cinsiyet rollerini atfetmektedirler.

TARTIŞMA VE SONUÇ

“Kadınların ‘Kadın’ İmgeleri” konulu yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı bu araştırmada, katılan kadınların, kadına bakışlarını imgeler aracılığıyla ortaya çıkarmak ve farkındalık yaratmak amaçlanmıştır. Araştırmaya 12’si üniversite mezunu olan 13 kadın katılmıştır. Kadınların okul öncesi eğitime devam eden çocukları bulunmaktadır.

Kadın imgesi ve toplumsal cinsiyet kavramları gün geçtikçe değişen ve gelişen kavramlardır. Kadın imgesi ve toplumsal rolü çok eski çağlardan (Budın, 2014; Ağatekin, 2016) beri zamana ve kültüre paralel olarak değişiklik göstermektedir. Günümüzde ve ülkemizde kadının rolü iyi bir anne, iyi bir eş, bakımlı, çekici ve iş hayatında başarılı olarak gelişmektedir (Aşçı, 2012). Toplum tarafından kadına atfedilen roller reklamcılık, tv, gazeteler yani tüm medya organları aracılığıyla kadın imgesine dönüşmekte, kadın hem nesne hem de özne olarak kullanılmaktadır. Özellikle kadın bedeninin giyimi, duruşu, seksiliği ile reklamlarda, dergilerde ve televizyonlarda cinsel obje olarak kullanımı (Zimmerman ve Dahlberg, 2008; Güdekli ve Çelik, 2014; Bazzini, Pepper, Swofford ve Cochran, 2015) kadınların kendilerine ilişkin algılarını dolayısıyla imgelerini etkilemektedir. Kadını tüketen ve tükettiren bu durum kadın imgesinin kadınlar aracılığıyla nesilden nesile aktarımına yol açmakta, kadın kendi yol açtığı bu döngüsellikten “böyle olması gerektiğini” düşünerek kurtulamamaktadır. Toplumun çocuk yetiştirme ve medya aracılığıyla ürettiği imgelerin araştırmamızda görülmesi ve kadınların da bunda rol oynaması diğer araştırmaların (Mora, 2005; Beştepe ve Sağlam, 2014; Yeşil, 2014; Erzeybek, 2015; Şıvgın, 2015) bulguları ile de desteklenmektedir.

Kadına ilişkin toplumsal roller “genellikle iyi ev kadınları, mutlu anneler, fiziği düzgün genç kadınlar, bakımlı ve güzel olarak sunulan ideal kadın imgeleriyle” (Hızal ve Senem, 2004: 36) hayatımıza girdiği için araştırmaya katılan 13 kadının kadın imgesi resimleri, kadın tanımları ve tasarladıkları giysiler ile yaşadıkları kültürü yansıtmaktadırlar. 13 kadının çoğunluğu üniversite mezunu ve 6 tanesi çalışmaktadır, yine de araştırmaya katılan kadınların bir şeylerin farkında olduğunu ancak imgeler dünyasında ruhlarının ikiye bölündüğünü söyleyebiliriz: Dayatılan imgelerin farkında ama bunların yanlışlığını sorgulayacak bilinç düzeyinde olmamak, bilinç düzeyi olsa bile toplumsal rollerin sürdürülmesine devam etmek.

Duman, Yılmazel ve Başçı (2014) tarafından yapılan bir araştırmada reklamlarda kadın imgelerinin aile ilişkileri ve duygusal ilişkilerde gösterildiği, ev hanımı, anne, eş rolünde oldukları, güzel bakımlı ve çekici olarak gösterildikleri, kadının iç mekanda dekor olarak gösterildiği belirtilmektedir. Yine Atik ve Örten (2008) tarafından yapılan bir araştırmada denekler imgelerin oluşumunda ailenin, arkadaşların, eşlerin, medyanın etkisine vurgu yapmaktadır. Kadınların kadın imgeleri konusunda yapılan araştırmamızda, imgelerin toplum tarafından kadına atfedilen ve medyada desteklenen rollere uygun olarak resmedildiği görülmektedir. Kadınların kendilerine ilişkin imgelerini değiştirmek için kendi varoluşlarına ilişkin yaparak yaşayarak öğrenme ortamlarının artırılması, kadının toplumsallaşmasının nesne olmaktan özne olmasına geçişinin eş ve devlet tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Kadının kadına ilişkin algıları ve imgeleri gelecek nesillere de aktarıldığı için kadın eğitimlerinin yapılması ülkemiz açısından da kaçınılmazdır.

Bu çalışmada, kadınların kadın imgeleri hakkındaki görüşleri, kadın tanımlamaları çoğu kez benzerlik göstermiş ve toplumsal cinsiyet rolleriyle bağdaşmıştır. Kadını tanımlayan metaforlar yine kadının üretkenliği ve ev hayatındaki görevleriyle bağdaşmıştır. Kadınlar kadının toplumsal yaşamdaki yerini kendilerine ve eşlerine bağlamaktadırlar. Ancak kadınların toplumsal yaşamda ve ekonomik yaşamda var olmalarını toplumsal cinsiyet algıları ve eğitim, okulöncesi bakılacak bir çocuğun olması (Kılıç ve Öztürk, 2014) etkilemektedir. Kadınlar çalışan veya çalışmayan kadınların ezildiklerini ve ikinci planda olduklarını düşünmektedirler. Kadınların tümü kadın dayanışması gerektiğini belirtirken kadınların ayrıştığını, birbirlerini desteklemediklerini vurgulamışlardır. Kadının gelişmesi ve kendine güven kazanması için eğitimler yapılması, devlet ve eşlerin destek olması ve kadının kendisinin inanması gerektiği belirtilmiştir.

Yaratıcı drama ve sanat terapi tekniklerinin kullanıldığı farkındalık kazandırma amaçlı verilen eğitimin sonuçları kadının kadına bakış açısı, toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde yapılan araştırmalarla (Beştepe ve Sağlam, 2014; Şahin, 2014) benzerlik taşımaktadır. Kadının yeri evidir algısıyla oluşturulan kadın imgelerinin değiştirilmesi için kadınlara yönelik eğitim ve çalışmaların

yapılması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar kadının eğitim düzeyinin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkili olduğunu (Ersoy, 2009; Aylaz, Güneş, Uzun ve Ünal, 2014) göstermektedir. Ancak eğitim düzeyi yüksek olan kadınlar ekonomik ve toplumsal yaşamda yer almıyorlarsa kadın imgeleri açısından çok farklılık göstermemektedir, farklılık eşitizliğin farkında olmalarına rağmen imgeleri sürdürmeleridir.

Araştırma 13 kadınla yapıldığı için tüm kadınlara genellenemez ancak 13 kadın için, yaratıcı drama ve sanat terapi teknikleri ile yapılan atölye çalışmasının, kendilerine ilişkin farkındalıklarını arttırdığı söylenebilir. Atölye süreci ve bulguları genel olarak değerlendirdiğimizde kadınların yaşantısal eğitime daha çok gereksinimleri vardır (Beştepe ve Sağlam, 2014; şahin, 2014) ve bu tür eğitimlerle, medya ve kültür tarafından dayatılan ve toplumsal cinsiyet rollerinin devamını sağlayan imgeleri dönüştürebilir, bilinçli, düşünen ve sorgulayan kadınları artırabiliriz ve kadını toplumda daha çok var edebiliriz.2013 genel nüfus sayımına göre (erkek nüfusu 38.473.360, kadın nüfusu 38.194.504) kadın nüfusunun % 67.3'ü 15-64 yaş aralığında (Tuik, 2013) olan kadınlar nüfusumuzun yarısını oluştururken hala evde ve toplumsal yaşamda kendini kabul ettirmeye uğraşmaktadır. Oysa eğitimle ve kültürlenme ile kadının gelişmesi ve erkekle birlikte toplumu geliştirmek için çalışması sağlanmalıdır. Bu gelişimi sağlamak kadının, erkeğin ve devletin görevi olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Annarella, L. A. (1999). *Using creative drama in the writing process*, ERIC, ED434379.
- Ağatekin, E. (2016). Türkiye'de Kadın Gözüyle Kadın Olmak Sorunsalı ve ağdaş Türk Seramik Sanatından İzlenimler. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Kış, 15*, 77-90.
- Aşçı, D.(2012).*Semiotic analysis of woman image: A research in today's İstanbul outdoor advertisements*. Yeditepe Üniversitesi, SBE, Yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Atik, D., ve Örtten, T. (2008). İdeal Beden İmgesini Oluşturan Sosyal ve Kurumsal Faktörler ve Bu İdealin Bireyler Üzerindeki Etkileri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 25*(1).
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö., ve Ünal, S.(2014). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rolüne Yönelik Görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 23*(5), 183-189.
- Babaoğlu, N.A. (2002). Bir İmaginatif Terapi ve Tanı Tekniği: Katatim Resimleme Yaşantısı, *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 2*, İstanbul.
- Bakacak, A. G. (2009). Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 44*, 627-638.
- Bazzini, D. G., Pepper, A., Swofford, R., and Cochran, K. (2015). How healthy are health magazines? A comparative content analysis of cover captions and images of women's and men's health magazine, *Sex Roles, 72*:198-210, DOI 10.1007/s11199-015-0456-2.
- Berger, J.(1999). *Görme Biçimleri*, İstanbul: Metis Yayınları,
- Beştepe, N. E, ve Sağlam, T.. (2014).Yaratıcı Drama İle Fatma Sharafeddine'nin "Küçük Kız" Adlı Öyküsünden Hareketle Kadının Kimliğini Fark Etmesi, *Yaratıcı Drama Dergisi, 9*(18),1-15.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*, (2.baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Budin, S. L. (2014). Images of woman and child from the bronze age: reconsidering fertility, maternity, and gender in the ancient World, *Near Eastern' Archaeology, 77*(2) ,157.
- Bussey, K., ve Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review, 106* (4), 676-713.
- Bozkurt, Ö.. (2012).*Uluslararası kadın konferansı, bildiriler kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, 85-98.
- Büyük Türkçe Sözlük (2013)*. <http://www.tdk.gov.tr>.
- Colin, G. D. (2010).Women in Turkish Cinema. *Third Text, 24*(1), 91-105.
- Dökmen, Z.Y.(2009). *Toplumsal Cinsiyet*, (5.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duman, N. B., Yılmazel, G., ve Başcı, B. A. (2014). Kültürel Değişimin Türk Televizyon Reklamlarındaki Kadın İmajına Etkisi. *Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 60-69.
- Dumanlı, D. (2011). Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kadın İmgesinin Kullanımı; Bir İçerik Analizi, *Yalova Üniversitesi, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 2*, 132-149.
- Eracar, N. (2013). *Sözden Öte Sanatta Terapi ve Yaratıcılık*, İstanbul: 3P Yayınları.
- Erdal, .(2012). Türkiye'de ulusal kanallarda yayınlanan prime-time televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet rolleri açısından ailenin sunumu. *Uluslararası kadın konferansı, bildiriler kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, 562-572.

- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-239.
- Erzeybek, B. (2015). *Anne Babaların Çocuklarını Yetiştirirken Benimsedikleri Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Güdekli, İ. S. ve Çelik, İ. (2014). Using woman in advertisement as a symbol of sex: Cosmopolitan magazine example, *Journal of Yasar University*, 9(35) 6099-6260.
- Gümüšoğlu, F. (2004). İlköğretim öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları, *Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma*, 3, 317-327, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları.
- Kayhan, N., ve Şengül. A. (2012). Akademisyenlerin kadının çalışmasına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası kadın konferansı, bildiriler kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, 98-113.
- Kılıç, D., ve Öztürk, S. (2014). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 107-130.
- Günaydın, A. (2011). *The Construction of Gender Roles and Motherhood: The Case of “The Family Education Program for Ages, 0-18*. Boğaziçi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Hızal, G., ve . Senem, G. (2004). Kadın kimliğinin kurulmasında marka stratejileri, koş Süreyya koş, *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 2, 31-40. Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.
- Leuner, H. (1992). *Katatimik Görüntü Yaşantısı*. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
- Mora, N. (2005). Kitle İletişim Araçlarında Yeniden Üretilen Cinsiyetçilik ve Toplumda Yansıması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Papatya, N., ve Karaca, Y. (2011). Kadın İmgesi Kullanılan Reklamlara Yönelik Tüketicinin Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 69-100.
- Sağlık, E. (2010). *Yaratıcı Süreçte İmge Oluşturma ve Kişisel Masallar*, Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- San, İ. (1981). *Sanat ve eğitim, ders notu*, Ankara: AÜ EFAM,
- Seyitoğlu, D.C, Güneş, G. ve Baran, A. (2016). Determining the Attitudes of the Students of Inonu University, Faculty of Medicine, on Social Gender Roles. *Med-Science*, 5(1), 102-116.
- Sezer, M. Ö. (2014). *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul: Doğa Basın Yayın.
- Şahin, D. D. (2014). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algılarının Renkler ve Objeler Üzerinden İncelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 9(18), 55-66.
- Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet Rollerini Eğitim Etkinliklerinin Anasınıfına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarına Etkisinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Touraine, A. (2007). *Kadınların Dünyası*, İstanbul: Kırmızı Yay., 63.
- Tuik (2013). *Genel nüfus sayımı*. www.tuik.gov.tr adresinden alınmıştır.
- Uğurlu, Ö. (2015). Kadının Benlik Sunumunun Güncel Bir Aracı Olarak Sosyal Ağlar: Bir Tasarım Unsuru: Kusursuzlaştırma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, .231-247.
- Uşen, Ş. ve Delen, M. (2011). Eğitimli Kadınların Çalışma Hayatına İlişkin Tercihleri: İstanbul Örneği, *Kamu İş*, 11 (4).
- Yeşil, F. (2014). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Cinsiyet İfadeleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yüksel, S.D. (2010). Sinemada Ulusal Kimliğin Pekiştiricisi Olarak Kadınlar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(3), 85-99.
- Zeyneloğlu, S. (2008). “Ankara”da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Zimmerman, A., & Dahlberg, J. (2008). The sexual objectification of women in advertising: a contemporary cultural perspective, *Journal of Advertising Research*, 48(1), March, 71-79.